

DE
BIJBEL
VOOR IEDEREEN

Beleef de mooiste Bijbelverhalen

London, New York,
Melbourne, Munich, and Delhi

Senior Art Editor Sheila Collins
Project Editor Steven Carton
Managing Art Editor Diane Peyton Jones
Managing Editor Linda Esposito
Category Publisher Laura Buller
Publishing Director Jonathan Metcalf
Associate Publishing Director Liz Wheeler
Art Director Phil Ormerod
Pre-Production Producer Lucy Sims
Senior Producer Gemma Sharpe
Jacket Designer Natasha Rees
Jacket Editor Manisha Majithia
Picture Researcher Nic Dean

Oude Testament Consultant Dr Jean-Marc Herimerdinger
Nieuwe Testament Consultant Dr Steve Motyer
Historical Consultant Dr Philip Parker

DK India

Senior Art Editor Anjana Nair
Art Editor Nidhi Mehra, Priyanka Singh, Swati Katyal, Devan Das
Assistant Art Editor Gazal Roongta, Ankita Mukherjee,
Aanchal Singhal, Payal Rosalind Malik, Namita
Managing Art Editor Arunesh Talapatra
Production Manager Pankaj Sharma
DTP Manager/CTS Balwant Singh
DTP Designers Bimlesh Tiwary, Vishal Bhatia,
Arjinder Singh, Neeraj Bhatia, Mohammad Usman
Picture Researcher Surya Sankash Sarangi

Oorspronkelijk uitgegeven als *The Children's Bible*,
ISBN 978 1 4093 6451 1
© 2013 Dorling Kindersley Limited, Penguin Group UK,
24681097531 / 001 – 187004 – maart 2013
www.dk.com
Tekst Bijbelverhalen © 2008 Sally Tagholm

Nederlandse uitgave © 2014 Uitgeverij Kok
www.kok.nl

vertaling: Margriet Visser-Slofstra (OT) en Susanne Castermans-Nelleke (NT)
redactie: Madeleine Gimpel
opmaak: Stampwerk, Jacqueline Bronsema
Voor de vertaling van de citaten is de
Nederlandse Bijbelvertaling uit 2004 gevolgd, www.nbv.nl
ISBN 978 90 2661 3920

Uit deze uitgave mag uitsluitend iets veelevoudigd, opgeslagen in een
geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt worden
door middel van druk, fotokopie, microfilm, opnamen of op welke
andere wijze ook, hetzij chemisch, elektronisch of mechanisch,
na voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

DE BIJBEL VOOR IEDEREEN

Verhalen herverteld door
Sally Tagholm

Overige teksten door
Andrea Mills

Illustraties door
Julian De Narvaez

Inhoud

Isaak en Rebekka

De Bijbelboeken	8
De verbonden	10
Landen van de Bijbel	12
Het Oude Testament	14
Inleiding	16
De schepping.....	18
De tuin van Eden.....	20
Kain en Abel.....	22
Noach en de zondvloed.....	23
De toren van Babel.....	26
Abrams reis.....	28
Ismaël en Isaak.....	30
Sodom en Gomorra.....	32
Het offer van Isaak.....	36
Isaak en Rebekka.....	38
Esau en Jakob.....	40
Jakobs ladder.....	42
Jakob en Rachel.....	44
Jakobs huwelijk.....	45

Jakobs terugkeer.....	48
Jozefs dromen.....	50
Jozef de slaaf.....	52
De dromen van de farao.....	54
<i>Foto: De farao</i>	56
Jozef de machthebber.....	58
De zilveren kelk.....	60
Mozes in de mand van papyrus.....	62
Mozes wordt geroepen door God.....	64
Mozes waarschuwt de farao.....	66
De plagen in Egypte.....	68
De tiende plaag.....	70
Doortocht door de Rietzee.....	72
God voorziet.....	74
Mozes ontvangt Gods wetten.....	77
Het gouden stierkalf.....	80
De ezelin van Bileam.....	82

Oude kruik om olie in te bewaren

Het beloofde land.....	84	Saul keert zich tegen David.....	114
<i>Foto: Jericho</i>	86	David vogelvrij.....	116
Rachab en de spionnen.....	88	Sauls dood.....	118
De vernietiging van Jericho.....	90	David is koning.....	120
Gideon geroepen.....	92	<i>Foto: de Davidsburcht</i>	122
Simson en de leeuw.....	94	David en Batseba.....	124
Simson en Delila.....	97	Absaloms opstand.....	126
Simson in de tempel.....	99	Koning Salomo's wijsheid.....	128
Ruth en Noömi.....	100	Salomo's tempel.....	130
Samuel geroepen.....	102	De koningin van Seba.....	132
De ark buitgemaakt.....	104	<i>Foto: kameelkaravanen</i>	134
Saul, koning van de Israëlieten.....	106	Elia in de woestijn.....	136
Sauls ondergang.....	108	Elia en de profeten van Baäl.....	138
God kiest David.....	110	Nabots wijngaard.....	140
David en Goliath.....	112	Elia's laatste reis.....	142
		Elisa en de vrouw uit Sunem.....	144
		Elisa en Naäman.....	146
		De profeet Jesaja.....	148
		Hizkia's goud.....	149
		Josia en de boekrol.....	150
		Jeremia en de pottenbakker.....	152
		De Israëlieten in ballingschap.....	154
		Het gouden beeld.....	156
		Belsassars feestmaal.....	159
		Daniël en de leeuwen.....	160
		Ester wordt koningin.....	162
		Ester redt haar volk.....	164
		<i>Foto: Susa</i>	166
		De herbouw van Jeruzalem.....	168
		Jona en de grote vis.....	170
		Het boek Psalmen.....	172

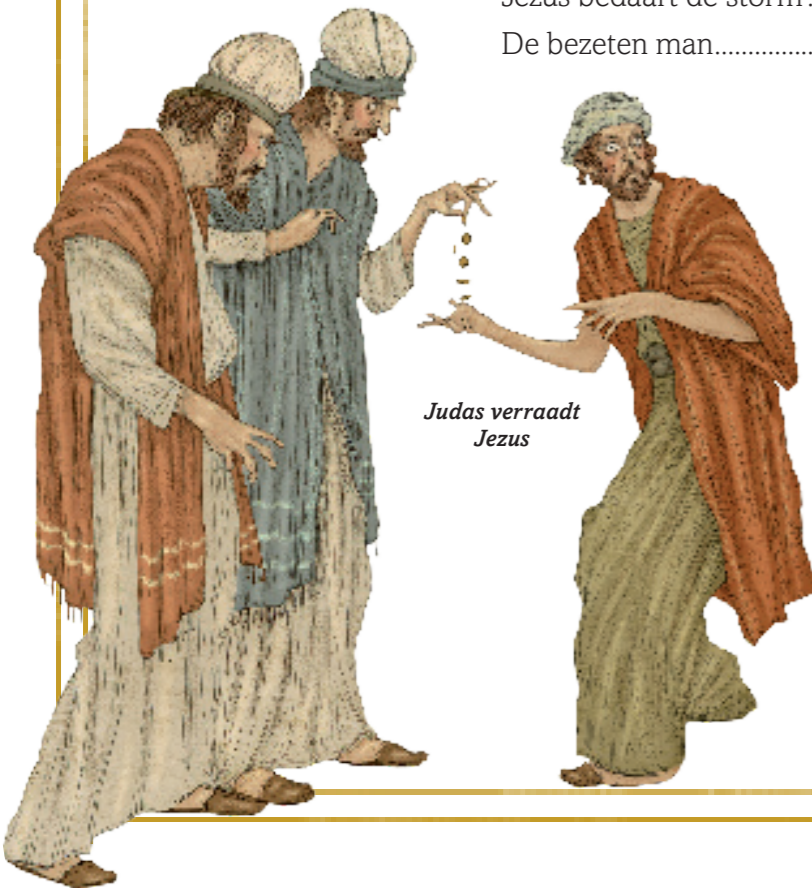

Bewerkte kruidenbus om speciale specerijen voor de sabbat in te bewaren

Absaloms lange haar raakt verstrikt in een boom

Het Nieuwe Testament 174
Inleiding 176
 Een zoon voor Zacharias..... 178
 Een engel verschijnt aan Maria..... 180
 Johannes geboren 182
 Jezus geboren 184
 Het bezoek van de herders..... 186
 Toewijding van Jezus in de tempel.. 188
 De wijzen 190
 De vlucht naar Egypte..... 192
 Jezus in de tempel..... 194
 Jezus gedoopt..... 196
 De verzoeking in de woestijn 198
 Jezus roept zijn leerlingen..... 200
 Het bruiloftsfeest in Kana 202
 De Bergrede..... 204
Foto: geitenhoeder 206
 Genezingen..... 208
 De slaaf van de centurio..... 210
 Jezus bedaart de storm 212
 De bezeten man..... 213

Judas verraaft Jezus

De drie wijzen

Jairus' dochter..... 214
 De zaaier 216
 Johannes de Doper gedood..... 218
 Het teken van de broden 220
Foto: het Meer van Galilea..... 222
 Jezus loopt over het water 224
 De barmhartige Samaritaan 226
 De verheerlijking 228
 Maria, Marta en Lazarus..... 230
 Teruggevonden 233
 De verloren zoon..... 234
 De ondankbare dienaar..... 236
 Lazarus en de rijke man 238
 De farizeeër en de tollenaar..... 239
 Jezus en de kinderen 240
 De rijke jongeman..... 241
 Zacheüs de tollenaar..... 242

Het bruiloftsfeest 244
 De wijze en de dwaze meisjes..... 245
 De gelijkenis van de talenten..... 246
 Intocht van Jezus in Jeruzalem..... 248
 Jezus en de handelaars in de tempel . 250
Foto: markt 252
 Jezus verraden..... 254
 Voorbereidingen voor Pesach 256
 Laatste Avondmaal 258
 De tuin van Getsemane..... 260
Foto: de tuin van Getsemane 262
 Petrus verloochent Jezus 264
 Jezus en het Sanhedrin..... 266
 Jezus en Pontius Pilatus..... 267
 Jezus wordt gekruisigd..... 268
 De opstanding..... 270
 De Emmaüsgangers 272

Ongelovige Tomas 273
 De laatste maaltijd..... 274
 Jezus opgenomen in de hemel..... 276
 Vuurtongen..... 278
 Petrus geneest 280
 De reis van Saulus naar Damascus . 282
 Petrus en Cornelius 284
 Petrus gearresteerd..... 286
 De reizen van Paulus..... 288
 Paulus gearresteerd 292
Foto: het theater van Efeze 294
 De reis van Paulus naar Rome..... 296
 Paulus' brieven 298
 De Openbaring van Johannes..... 300

Namen in het Oude Testament..... 302
 Namen in het Nieuwe Testament.... 308
 Index 312
 Verantwoording..... 320

Terracotta amfora, gebruikt om wijn in te bewaren

Romeinse gladius (kort zwaard)

De Bijbelboeken

Twee testamenten

De Bijbel is verdeeld in twee 'testamenten,' een vertaling van het Hebreeuwse woord voor 'verbond' (een overeenkomst tussen God en zijn volk). Het Oude Testament (boven) is het verhaal van de Israëlieten en hun relatie met God. Het Nieuwe Testament vertelt het verhaal van Jezus en de verspreiding van het christendom.

De Bijbel, vertaald in meer dan 2000 talen, is het meest gelezen boek in de geschiedenis van de westerse wereld. De naam komt van 'biblia,' het Griekse woord voor 'boeken'. De Bijbel bestaat uit 66 boeken en bevat de heilige teksten van het jodendom en het christendom.

Opgravingen

Archeologen hebben kunstvoorwerpen ontdekt van grote religieuze waarde. Onder andere de Dode Zee-rollen, die delen bevatten van het Oude Testament en andere religieuze teksten die teruggaan tot de derde eeuw v.C. In grotten bij Qumran op de Westelijke Oever zijn bijna duizend handschriften gevonden (links).

Auteurs van de Bijbel

Niet alle auteurs zijn bekend. De boeken zijn geschreven over een periode van 16 eeuwen en de naam van de auteur staat er lang niet altijd bij. Het boek Jesaja kan zijn geschreven door de profeet zelf (links), maar sommige mensen denken dat het door meer dan één iemand is geschreven en bewerkt.

Verband tussen de Testamenten

Veel christenen geloven dat het Oude Testament de komst van Jezus voorspelt. Een voorbeeld hiervan is Jezus die op een ezel Jeruzalem binnenrijdt, waarmee een profetie over de komst van de messias in vervulling gaat.

Hiëronymus en de verborgen boeken

In de vierde eeuw n.C. vertaalde Hiëronymus (rechts) de Bijbel in het Latijn. Hij vond sommige joodse boeken, de zogenaamde Apocriefen ('verborgen boeken'), geschreven tussen het Oude en Nieuwe Testament in, niet voldoende gezaghebbend; daarom nam hij die niet op.

Evangeliarum van Lindisfarne

Tijdens de middeleeuwen werden bijbels zorgvuldig overgeschreven en bloemrijk geïllustreerd. Het Evangeliarum van Lindisfarne (onder), van een Engelse monnik genaamd Eadfrith uit de 8ste eeuw n.C. is hier een prachtig voorbeeld van.

King James Bijbel

Tussen 1604 en 1611 werd er door 47 wetenschappers uit de Kerk van Engeland gewerkt aan een Engelse vertaling van de Bijbel. Dit epische werk, vertaald uit het Grieks, Hebreeuws en Latijn, werd bekend als de 'geautoriseerde' of *King James Bijbel*. Deze zeldzame vierde druk (onder) werd in 1634 gedrukt door Robert Barker uit Londen.

Bijbels in druk

De boekdrukkunst onderging rond 1440 een grote verandering dankzij de Duitse uitgever Johannes Gutenberg. Zijn uitvinding van druk met losse letters (links) moest er uitzien alsof de tekst handgeschreven was. Dankzij Gutenberg werd de Bijbel voor iedereen beschikbaar. Sindsdien zijn er miljarden exemplaren gedrukt, waardoor de Bijbel het meest verkochte boek aller tijden is.

De verbonden

Adam en Eva

De eerste overeenkomst in de Bijbel is die tussen God en de eerste mensen, Adam en Eva (boven). De levensboom vertegenwoordigt hun verbond. Adam en Eva worden onsterfelijk – gesymboliseerd door de levensboom – als zij Gods schepping beschermen. Eva wordt echter verleid door de verboden vruchten van de boom van de kennis van goed en kwaad, en zij worden weggestuurd uit de tuin van God.

De rode draad in de Bijbel is een verbondsboek (officiële overeenkomst) tussen de Heer en zijn volk. Het Oude Testament beschrijft Gods verbond met mensen en het volk Israël, terwijl het Nieuwe Testament getuigt van zijn zoon, Jezus Christus, die de wereld een nieuw verbond geeft. Bij elk verbond horen heilige gebeurtenissen en speciale tekenen.

Noach en de zondvloed

God wordt boos om de verdorvenheid en slechtheid in de wereld. Daarom stuurt hij een verwoestende vloed om de mensheid weg te vagen. De rechtschapen Noach en zijn gezin (rechts) zitten veilig in de ark en worden als enigen gespaard. De Heer belooft geen zondvloed meer te sturen en plaatst een regenboog aan de hemel als teken van dit verbond tussen hem en de mensheid.

Abraham

God sluit een verbond met de kinderloze Abraham (links). Abraham zal de stamvader worden van een groot volk en zijn nakomelingen zullen het beloofde land erven als zij God trouw blijven. Het teken van dit verbond was de besnijdenis, een ingreep die bij joodse jongens nog steeds wordt uitgevoerd.

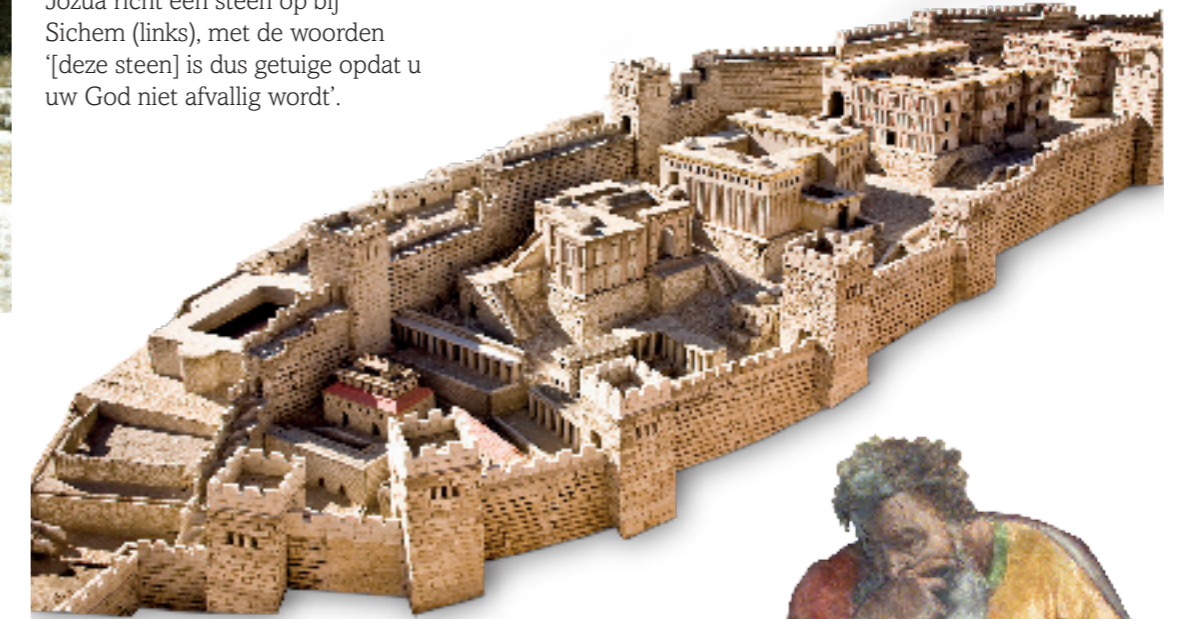
Mozes en de tien geboden

In Egypte worden de Israëlieten behandeld als slaven en verliezen ze hun geloof in de Heer. God antwoordt door hen uit Egypte te halen, geleid door zijn dienstknecht Mozes (links te zien in gesprek met God, die zich in een brandende struik bevindt). God geeft de Israëlieten strikte morele wetten: de tien geboden. Zij moeten zich aan deze wetten houden, en in ruil daarvoor belooft God hen te beschermen.

Jozua en de steen van Sichem

Nadat het beloofde land is veroverd, vernieuwt de Israëlitische leider Jozua het verbond met God. Hij belooft dat Israël zich zal houden aan de wet van Mozes en geen valse goden zal dienen. Jozua richt een steen op bij Sichem (links), met de woorden '[deze steen] is dus getuige opdat u uw God niet afvallig wordt'.

Jeremia

Tijdens de zesde eeuw v.C. verwoestten de Babyloniërs de heilige stad Jeruzalem. De profeet Jeremia (rechts) ziet in dat God zijn volk straft omdat het zijn heilige verbonden niet naleeft. Maar Jeremia zegt dat God in de toekomst een nieuw verbond met Israël zal sluiten waarin hij hun vergeving van zonden zal schenken.

Jezus en het nieuwe verbond

De belofte aan Jeremia wordt waarheid. Wanneer Jezus sterft, krijgt de mensheid een nieuw verbond. Allen die in hem geloven ontvangen vergeving van zonden en krijgen het eeuwige leven op voorwaarde dat ze trouw en goed blijven. Dit verbond wordt gevierd bij het Laatste Avondmaal (links), wanneer Jezus de wijn met de leerlingen deelt.

Landen van de Bijbel

Alle gebeurtenissen in de Bijbel vinden plaats binnen deze kaarten. De meeste verhalen spelen zich af in het heilige land, dat in het Oude Testament het beloofde land heet, en waar Jezus in het Nieuwe Testament woonde en verkondigde.

Index van plaatsen

De plaatsen op de grote kaart worden aangegeven door coördinaten met hoofdletters en Arabische cijfers (bijv. C6). De plaatsen op de kaart van het heilige land worden aangegeven met kleine letters en Romeinse cijfers (bijv. dii).

Adramyttium, B4	Efeze, B4	Nazaret, bii
Amphipolis, A3	Filadelfia, B4	Nineve, B7
Antiochië (Pisidië), B5	Filippi, A4	Pafos, C5
Antiochië (Syrië), B6	Gat, di	Perge, B5
Asdod, di	Gaza, C5	Pergamum, B4
Askelon, di	Gibeon, dii	Pitom, D5
Athene, B3	Gilgal, dii	Puteoli, A1
Babel, C8	Hebron, ei	Rabba, diiii
Berseba, ei	Ikonium, B5	Rama (Arimatea), ci
Berea, A3	Jericho, C6/dii	Rama (Arimatea), ci
Bet-San, cii	Jeruzalem (Jebus), C6, dii	Sardes, B4
Bet-Semes, di	Jizreël, cii	Sarefat, aii
Betel, dii	Joppe, ci	Seleucië, B6
Betlehem, dii	Kades, D5	Sichem, cii
Caesarea, ci	Kana, bi	Sidon, C6
Caesarea Filippi, aii	Kafarnaüm, bii	Silo, dii
Charan, B6	Karmel, ei	Smyrna, B4
Chazor, bii	Kedes, C6	Sukkot, cii
Damascus, C6	Korinte, B3	Sukkot (Egypte), D5
De Ararat, B7	Lachis, ei	Sunem, bii
De Gilboa, cii	Laodicea, B5	Susa, C8
De Hermon, aiii	Lydda, di	Syracuse, B1
De Horeb (Sinai, Djebel Moesa), D5	Mamre, ei	Tarsus, B5
De Karmel, bi	Massada, ei	Tessalonica, A3
De Nebo, dii	Megiddo, cii	Tyatira, B4
Derbe, B5		Timna, di
De Tabor, bii		Troas, A4
Ekron, di		Tyrus, aii
Emmaüs, dii		Ur, C8
Endor, cii		

Het Oude Testament

*'En dit,' zei God, 'zal voor alle komende generaties
het teken zijn van het verbond tussen mij en jullie
en alle levende wezens bij jullie: ik plaats mijn boog
in de wolken; die zal het teken zijn
van het verbond tussen mij en de aarde.'*

Genesis 9:12-13

Oude Testament

Het Oude Testament bestaat uit een verzameling boeken over Gods relatie met de Israëlieten. Dit heilige boek, door het joodse volk de Tenach genoemd en voor christenen het eerste deel van de Bijbel, is verdeeld in drie delen.

De Thora

De eerste vijf boeken van het Oude Testament worden de Thora genoemd, wat 'onderricht' betekent, of de vijf boeken van Mozes (naar Israël's eerste grote leider). De tekst bevat de wetten waar de Israëlieten zich aan moeten houden en beschrijft hun geschiedenis tot ze het beloofde land binnentrekken. De Thorarol (links) is het belangrijkste voorwerp in een synagoge. Deze boekrol is van de Heichal Shlomo, de hoofdsynagoge in Jeruzalem.

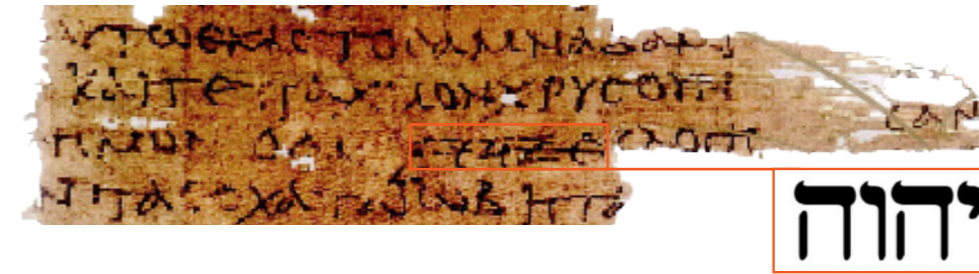

De Profeten

In de Nevie'iem ('profeten') staan zowel geschiedenisverhalen als profetische boodschappen. Profeten, zoals Daniël en Elia (links), waren gelovige mensen die Gods wil verkondigden. Zij waarschuwden voor de gevaren wanneer men God negerde en voorspelden veel gebeurtenissen, zoals de komst van de messias.

De Geschriften

De laatste elf boeken van het Oude Testament worden *Ketoeviem* ('geschriften') genoemd. Dit deel bevat liederen, gedichten, wijze uitspraken en korte verhalen over het menselijk bestaan. Drie boeken (Spreuken, Prediker en Hooglied) worden toegeschreven aan koning Salomo. Deze illustratie (rechts) verbeeldt de volgende gedachte, overgenomen uit Prediker: 'Voor alles wat gebeurt is er een uur.'

De naam van God

Het allerheiligste woord in het Oude Testament is de naam van God. Het werd geschreven als YHWH (linkerinzet), omdat het geschreven Hebreeuws geen klinkers heeft. Men vond het woord te heilig om hardop uit te spreken. Tegenwoordig worden namen als Jehova, de Heer of God veel gebruikt.

De tempel van Salomo

Enkele oudtestamentische boeken beschrijven de dienst in de tempel in Jeruzalem, waar dieren aan God werden geofferd. Koning Salomo (boven) brengt hier de ark van het verbond, met daarin de tien geboden, de tempel binnen.

Synagoge

Na de verwoesting van de tempel door de Romeinen in 70 n.C. werd de joodse religie herzien. Er waren geen priesters of offerdiensten meer. In plaats daarvan werden synagogen, zoals deze in Hongarije (rechts), het centrum voor gebed en godsdienstonderwijs.

De schepping

In het begin schiep God de hemel en de aarde. Eerst was het een donkere en vochtige plek, zonder vorm, zonder begin, zonder einde. De hele oppervlakte van de aarde was bedekt met een diepe donkere watervlakte.

Er was geen leven maar de Geest van God zweefde over het donkere wateroppervlak en hij zei: 'Er moet licht komen.' En er was licht. Hij scheidde het licht van de duisternis en noemde het licht dag en de duisternis nacht. En dat was de eerste dag.

Op de tweede dag zei God: 'Er moet midden in het water een gewelf komen dat de watermassa's van elkaar scheidt.' Hij noemde het gewelf hemel.

Op de derde dag zei God: 'Het water onder de hemel moet naar één plaats stromen, zodat er droog land verschijnt.' Hij noemde het droge land aarde en de wateren zee. Meteen ontkiemden er bomen, planten en jong groen. En God zag dat het goed was.

Op de vierde dag zei God: 'Er moeten lichten aan het hemelgewelf komen om de dag te scheiden van de nacht. Ze moeten de seizoenen aangeven en de dagen en de jaren.' Hij maakte een grote lichtgevende bol, die hij zon noemde, om de dag te verlichten. En hij maakte een blekere metgezel, die hij maan noemde, om

's nachts te schijnen. Rond de maand plaatste hij sterren als juwelen.

Op de vijfde dag zei God: 'Het water moet wemelen van levende wezens, en boven de aarde, langs het hemelgewelf, moeten vogels vliegen.' En hij schiep alle wezens van de zee en alles wat vleugels heeft. En God zag dat het goed was.

Op de zesde dag zei God: 'De aarde moet allerlei levende wezens voortbrengen.' En hij bedekte de aarde met allerlei levende wezens, van de kleinste vlo tot de machtigste leeuw. Daarna zei God:

'Laten wij mensen maken die ons evenbeeld zijn, die op ons lijken; zij moeten heerschappij voeren over de vissen van de zee en de vogels van de hemel, over het vee, over de hele aarde en over alles wat daarop rondkruipt.' En hij schiep de eerste mens en zegende hem met de woorden: 'Wees vruchtbaar en word talrijk.'

Op de zevende dag was zijn werk af. Hij rustte en zegende de dag en verklaarde die heilig.

'Hij zei: "Er moet licht komen," en er was licht.'

Sabbat

De zevende dag is de joodse rustdag, in het Hebreeuws *Shabbat* genoemd. Elke vrijdag van zonsondergang tot de volgende zaterdagavond. Een speciale ceremonie genaamd *havdala* ('scheiding') geeft het einde van de dag aan, wanneer de geurige kruiden die overdag gebruikt zijn in kruidenbussen worden opgeborgen (boven) tot de volgende *sabbat*.

Uitleg bij het verhaal

In de eerste hoofdstukken van Genesis schiep God het heelal in zeven dagen, en elke dag is gewijd aan een ander kenmerk van het heelal. Het verhaal dient als bewijs voor Gods oppermacht en de harmonie en heilichheid van het heelal. Het getal zeven symboliseert sindsdien volmaaktheid.

Verboden vrucht

De verboden vrucht symboliseert verleiding. De Bijbel zegt niet om welke vrucht het gaat, maar vaak wordt die afgebeeld als appel, omdat in het Latijn de woorden voor appel ('malus') en kwaad ('malum') erg veel op elkaar lijken.

Cherubs

De cherubs worden vaak afgebeeld als sfinxen met vleugels of leeuwen met mensenhoofden. Ze treden op als Gods beschermers, bezingen zijn lof en helpen hem bij zijn werk op aarde. In Eden voorkomen ze dat mensen terugkeren naar het eeuwige leven.

De tuin van Eden

God, de Heer, legde een prachtige tuin aan in Eden voor de mens die hij had geschapen. Er stroomde een rivier die de tuin bevloede, er was schaduw en het was er groen.

Er stonden bomen vol vruchten zodat de mens nooit honger hoefde te hebben. Midden in de tuin stonden de levensboom en de boom van de kennis van goed en kwaad. En God, de Heer, noemde de mens Adam en bracht hem naar zijn nieuwe woning. Hij vertelde hem dat hij ervoor moest zorgen. 'Van alle bomen in de tuin mag je eten, maar niet van de boom van de kennis van goed en kwaad; wanneer je daarvan eet, zul je onherroepelijk sterven.' Hij bracht de dieren van het veld en de vogels in de lucht bij Adam en vroeg hem ze namen te geven. Maar hoewel God tot nu toe erg blij was met zijn werk, was er één ding dat hem zorgen baarde. Adam was alleen op de wereld.

Op een dag bracht God Adam in een diepe slaap en terwijl hij lag te dromen, nam hij een rib uit zijn zij. Daarna maakte hij hem weer dicht en vormde een vrouw uit de rib. De man en de vrouw voelden zich gelukkig samen in de tuin van Eden.

Van alle dieren die God had geschapen, was de slang de sluwste. Zodra hij de vrouw in de tuin van Eden zag, gleed hij langs een boom naar beneden en siste haar toe: 'Is het waar dat God gezegd heeft dat jullie van geen enkele boom in de tuin mogen eten?'

De vrouw vertelde hem wat God tegen Adam had gezegd over de boom van de kennis van goed en kwaad. 'Wat een onzin!'

blies de slang. 'Jullie zullen echt niet sterven! Wanneer jullie eten van de boom van de kennis van goed en kwaad zullen jullie slim worden en zijn als God! Jullie zullen kennis hebben van goed en kwaad.'

Verleid door de vrucht die haar slim zou maken, plukte de vrouw er een en zette haar tanden in het sappige vruchtvlees. Daarna gaf ze die aan Adam die hem helemaal opat. Meteen gingen hun ogen open en beseften ze dat ze naakt waren. Beschaamd pakten ze enkele vijgenbladeren die ze aaneenregen om hun naaktheid te verbergen. Ze schaamden zich zo dat ze zich tussen de bomen verstopten toen ze God, de Heer, in de koelte van de avondwind in de tuin hoorden lopen. 'Waar ben je?' vroeg God.

'Ik hoorde u in de tuin en werd bang omdat ik naakt ben; daarom verborg ik me.' En toen God hem vroeg wie hem had verteld dat hij naakt was, antwoordde Adam: 'De vrouw die u hebt gemaakt om mij terzijde te staan, heeft mij vruchten van de boom gegeven en toen heb ik ervan gegeten.'

'De slang heeft me misleid en toen heb ik ervan gegeten!' riep de vrouw. Daarna vervloekte God, de Heer, de slang en verbande hem uit de tuin van Eden.

Tegen de vrouw zei hij: 'Je zwangerschap maak ik tot een zware last, zwoegen zul je als je baart.' En tegen Adam zei hij: 'Zweten zul je voor je brood, totdat je terugkeert tot

Eva geeft Adam de verboden vrucht in het schilderij 'Adam en Eva' (1526) van de Duitse schilder Lucas Cranach de Oude.

de aarde, waaruit je bent genomen: stof ben je, tot stof keer je terug.'

God, de Heer, maakte kleren voor Adam en zijn vrouw, die hij Eva noemde omdat ze de moeder zou worden van alle mannen en vrouwen.

En hij zei tegen hen: 'Jullie hebben nu kennis van goed en kwaad. Wat er ook

gebeurt, eet geen vruchten van de levensboom, anders zul je eeuwig leven.'

En hij jaagde het tweetal weg uit de paradijsstuin. En bij de poort van de tuin van Eden plaatste hij cherubs en het heen en weer flitsende, vlammeende zwaard om de weg naar de levensboom te bewaken. Adam en Eva konden nooit terugkeren.

'Van alle bomen in de tuin mag je eten, maar niet van de boom van de kennis van goed en kwaad.'

Uitleg bij het verhaal

De eerste mensen, Adam en Eva, verstoren de rust en harmonie (vrede en onschuld) in Eden door God ongehoorzaam te zijn. Zij gebruiken hun vrije wil om van de verboden vrucht te eten, maar hebben daarmee ook gekozen voor onafhankelijkheid van God. God bevestigt deze scheiding door hen uit zijn aardse paradijs te verjagen.

Kain en Abel

Nadat Adam en Eva uit de tuin van Eden waren verjaagd, werd hun eerste zoon, Kain, geboren. Na verloop van tijd bracht Eva nog een jongen ter wereld. Ze noemde hem Abel.

Toen de twee jongens volwassen werden werkte Kain op het land en zorgde voor de gewassen, terwijl Abel in de heuvels voor de schapen en lammeren zorgde. Allebei brachten ze offers aan de Heer, Kain bracht de vruchten van de oogst en Abel het mooiste vlees van zijn lammeren. De Heer was heel erg blij met de offers van Abel, maar niet met die van zijn broer. Kain kon het niet geloven! Hij werd vervuld van boosheid – tegen God, tegen zijn broer en tegen de oneerlijkheid van het leven.

‘Waarom ben je zo kwaad?’ vroeg God. ‘Handel je goed, dan kun je toch iedereen recht in de ogen kijken? Handel je slecht, dan ligt de zonde op de loer, begerig om jou in haar greep te krijgen.’

Kain was echter bezeten van moordlustige gedachten en nam zijn broer mee naar een veld ver van huis. Daar viel hij hem aan en doodde hem. De Heer vroeg waar zijn broer was en Kain antwoordde: ‘Dat weet ik niet. Moet ik soms waken over mijn broer?’

God, die alles ziet, zei: ‘Wat heb je gedaan? Hoor toch hoe het bloed van je broer uit de aarde naar mij schreeuwt. Daarom: vervloekt ben jij! Dolend en dwalend zul je over de aarde gaan.’

‘Die straf is te zwaar,’ klaagde Kain. ‘U verjaagt mij nu van deze plek en ik mag u niet meer onder ogen komen, en als ik dan dolend en dwalend over de aarde moet

gaan, kan iedereen die mij tegenkomt mij doden.’

Maar de Heer beloofde hem dat iemand die hem zou doden met vreselijke wraak te maken zou krijgen – zevenmaal erger zelfs dan zijn eigen straf. Hij merkte Kain met een teken om ervoor te zorgen dat hij veilig was. Kain ging op weg naar het land Nod, ten oosten van Eden.

Uitleg bij het verhaal

Kain is jaloers op Gods voorkeur voor zijn broer Abel en begaat een afschuwelijke overtreding door zijn broer te doden. God verjaagt hem uit Eden. Hij geeft hem ook een teken dat hem beschermt tegen de dood en dat hem voortdurend herinnert aan zijn misdaad.

Offerandes

In de Bijbel staat dat eerstgeboren dieren en het eerste deel van de oogst gepaste offers zijn voor God. Het is niet duidelijk waarom God Kains offer afwijst, maar waarschijnlijk had hij niet het eerste deel, dat werd beschouwd als het beste deel van de oogst, geofferd.

Noach en de zondvloed

De nakomelingen van Adam namen toe in aantal, maar ook hun slechtheid en verdorvenheid namen toe.

De Heer zag dit alles en zei: ‘Ik zal de mensen die ik geschapen heb van de aarde wegvagen, want ik heb er spijt van dat ik ze heb gemaakt.’

Maar Noach was anders. Hij was rechtschapen. De Heer vertelde hem dat er een grote zondvloed zou komen. Hij droeg hem op een enorme ark te maken van pijnboomhout en die vanbinnen en vanbuiten met pek te bestrijken, om de ark zeewaardig te maken. Noach en zijn vrouw, en

hun drie zonen en hun vrouwen, moesten de ark in gaan en zouden worden gered. En van alle vogels en dieren – een mannetje en een wijfje – die op de aardbodem rondkruipen moesten ze er twee meenemen, en ook voldoende eten.

Noach luisterde en deed precies wat God, de Heer, hem had opgedragen. Samen met zijn drie zonen, Sem, Cham en Jafet, werkte hij geduldig, dag en nacht. Beetje bij beetje kreeg de grote boot vorm terwijl zij het

Pijnboomhout

Van God moest de ark worden gebouwd met pijnboomhout. Dit hout stond bekend om zijn duurzaamheid en was in de oudheid een symbool voor onsterfelijkheid. De houten ark vertegenwoordigt Gods bescherming en is Noachs redding.

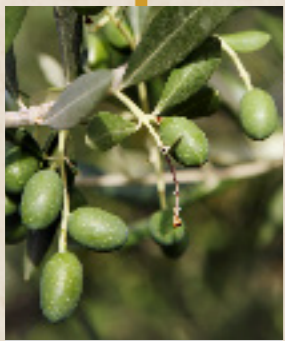
Scheepsgereedschap

Deze 3000 jaar oude gereedschappen werden in het Midden-Oosten bij de scheepsbouw gebruikt. Het houweel (links) voor hakken en schaven. De drillboog (rechts) om gaten en houtverbindingen te maken. De beitel (midden) is een voorloper van het gereedschap dat nu nog steeds wordt gebruikt.

De berg Ararat

Er bestaat geen overeenstemming over de plaats waar de ark is gestrand. Misschien wel de meest gangbare suggestie is de berg Ararat (boven), in het Araratgebergte in het huidige Turkije. Archeologische expedities hebben geprobeerd er de ark te vinden, maar dat is nooit gelukt.

Olijftak

Toen de duif terugkwam met de olijftak wist Noach dat er opnieuw leven op aarde was ontstaan, en als zodanig symboliseert het olijfblad een vreedzaam nieuw begin. Het beeld van een duif met een olijftak in de snavel is nog steeds een gangbaar symbool voor vrede.

pijnboomhout zaagden, schuurden, schaafden en vasttimmerden. Daarna bestreken ze de ark met pek. Eindelijk was die klaar.

En God zei tegen Noach: 'Over zeven dagen zal ik het veertig dagen en veertig nachten op de aarde laten regenen; dan zal ik alles wat er bestaat van de aardbodem wegvagen, alles wat ik heb gemaakt.' Noach ging snel op zoek naar alle dieren die hij van God moest redden en bracht ze in de ark in veiligheid. En toen het allerlaatste paar zich naar binnen had gespoed, volgden Noach en zijn vrouw. En precies op dat moment werd het bewolkt en ging de hemel open.

Het regende en regende en regende en geleidelijk aan verspreidde het water zich over de aarde. Vrijwel alle levende wezens kwamen om, behalve Noach en de dieren in de houten ark. Na heel veel dagen stuurde God een sterke wind die over de wereld raasde en het water deed verdwijnen. Langzaam maar zeker begon het water te zakken.

Op een dag bleef de ark vastzitten, boven op de top van het Araratgebergte, omringd door een uitgestrekte zee. Noach koos toen een raaf uit om in de lucht op zoek te gaan naar droog land. Maar die kwam terug. Noach probeerde het nog een keer, deze keer met een duif. Maar ook zij keerde terug naar de ark. Zeven dagen later stuurde hij

haar weer weg en zij vloog triomfantelijk terug met een olijfblad.

Toen de aarde weer tevoorschijn was gekomen sprak God tegen Noach: 'Ga de ark uit, samen met je vrouw, je zonen en de vrouwen van je zonen. Laat ook alle dieren die bij je zijn naar buiten gaan. Ze moeten weer vruchtbaar zijn en talrijk worden.'

Voor de eerste keer in maanden verlieten ze dus allemaal de ark. Noach bouwde een altaar voor de Heer en bracht er brandoffers. De Heer was blij en zei: 'Nooit weer zal ik de aarde vervloeken vanwege de mens, want alles wat de mens uitdenkt, van zijn jeugd af aan, is nu eenmaal slecht. Nooit weer zal ik alles wat leeft doden, zoals ik nu heb gedaan.'

Er verscheen een prachtige regenboog toen hij een verbond met hen sloot dat het leven op aarde nooit meer door een zondvloed verwoest zou worden. En hij zei: 'Ik plaats mijn boog in de wolken; die zal het teken zijn van het verbond tussen mij en de aarde. Als ik de boog in de wolken zie verschijnen, zal ik denken aan het eeuwigdurende verbond tussen God en al wat op aarde leeft.'

'Noach luisterde en deed precies wat God, de Heer, hem had opgedragen.'

Uitleg bij het verhaal

God is niet blij met de zondigheid en verdorvenheid van de mens en besluit de aarde te zuiveren door een zondvloed te sturen. Hij spaart alleen de rechtschapen Noach (wiens naam in het Hebreeuws 'troost' betekent) en zijn gezin. De zondvloed brengt chaos over de aarde, maar vanuit deze wanorde ontspringt orde en een nieuw begin.

Paleisrelikwie

In de restanten van koning Achabs paleis zijn enkele relikwieën ontdekt. Volgens de Bijbel was het paleis versierd met ivoor. Vondsten omvatten ivoren plaquettes en beelden. Dit stuk uit het paleis, met daarop een sfinx met mensengezicht, werd waarschijnlijk als versiering voor een meubelstuk gebruikt en dateert uit de 8ste en 9de eeuw v.C.

Wijngaard

Op dit Assyrische reliëf staan een koning en koningin te genieten van de vruchten van de wijngaard. De wijnranken worden met steunen van de grond getild en geleid. De eerste Bijbelse vermelding van wijn komt voor in het verhaal van Noach, die na het verlaten van de ark een wijngaard aanlegt.

Nabots wijngaard

Naast het paleis van koning Achab in Jizreël lag een wijngaard, die toebehoorde aan een man genaamd Nabot. Achab had er al een tijdlang begerig naar gekeken.

‘Sta mij uw wijngaard af,’ zei hij tegen Nabot. ‘Hij ligt naast mijn paleis; ik kan hem goed gebruiken om er groente te verbouwen. Ik zal u er een betere wijngaard voor teruggeven, of ik zal u, als u dat liever hebt, de prijs ervan in zilver uitbetalen.’

Maar Nabot wilde daar niet op ingaan. ‘De Heer verhoede dat ik de grond die ik van mijn voorouders heb geërfd aan u zou afstaan,’ antwoordde hij beleefd. Hij kon er niet eens op ingaan omdat het Israëlieten onder de wet van Mozes verboden was het land dat hun na de inname van Kanaän toegewezen was te verkopen.

Achab was woedend en ging terneergeslagen terug naar het paleis. Hij ging op zijn rustbed liggen, met zijn gezicht naar de muur, en weigerde te praten als een mokkend jongetje. Zijn vrouw Izebel kwam binnen en begreep niet waarom haar man midden op de dag op bed lag. ‘Wat is er gebeurd, dat je zo mismooedig bent en niet eten wilt?’ vroeg ze.

In eerste instantie zei hij niets, maar uiteindelijk draaide hij zich om en hij vertelde haar over de wijngaard. Izebel keek hem vol ongeloof aan. ‘Wat? Jij bent toch de koning van Israël?’ sneerde ze. ‘Ik zal ervoor zorgen dat jij de wijngaard van Nabot krijgt.’ Achab draaide zijn gezicht weer naar de muur.

Izebel wist precies wat haar te doen stond. Meteen schreef ze een tiental brieven,

vervalste Achabs handtekening en verzegelde die met het koninklijke zegel. Ze stuurde die naar de oudsten en aanzienlijksten in de stad. In die brieven kondigde ze een vastendag af, wat aangaf dat iemand een ernstige overtreding had begaan. Nabot moest een prominente positie te midden van het volk innemen en ze droeg de oudsten op twee mannen, die nergens voor terugdeinsden,

tegenover Nabot plaats te laten nemen.

Ze zouden hem beschuldigen van godslastering, een overtreding waar de doodstraf op stond. De oudsten en aanzienlijksten deden wat hun was opgedragen, en dachten daarmee de bevelen van koning Achab uit te voeren. De twee slechteriken namen plaats tegenover Nabot en beschuldigden hem. ‘Die man daar heeft zowel God als de koning gelasterd!’ En Nabot werd buiten de stad gebracht en gestenigd.

Toen Izebel hoorde dat haar plan gelukt was en dat Nabot dood was, rende ze naar Achab om hem het goede nieuws te vertellen. ‘Sta op! De wijngaard die je zo graag wilde kopen, is van jou. Nabot is dood.’

Achab reageerde verheugd en ging meteen naar de wijngaard om zijn felbegeerde bezit te bekijken. Maar de Heer had al

met de profeet Elia gesproken, en hij stond Achab op te wachten.

‘Je hebt een moord gepleegd en je het bezit van een ander toegeëigend. En de Heer zegt: “Op de plaats waar de honden het bloed van Nabot hebben opgelikt, zullen ze ook jouw bloed oplikken.” Je hebt je ziel verkocht en iets gedaan wat slecht is in de ogen van de Heer. Daarom zal er onheil over jou en je familie komen. De honden zullen Izebel opvreten onder de stadsmuur van Jizreël.’

Toen Achab deze woorden hoorde, schaamde hij zich diep. Hij scheurde zijn kleren, trok een boetekleed aan en vastte. God zag dat hij oprecht berouw had en sprak opnieuw tegen Elia. ‘Omdat Achab berouw toont, zal ik het onheil over zijn koningshuis niet tijdens zijn leven voltrekken, maar tijdens het leven van zijn zoon.’

Uitleg bij het verhaal

Nabots verwanten kregen het land van de wijngaard na de inname van Kanaän.

De wet van Mozes stelde dat de Israëlieten geen land van hun voorouders mochten verkopen. Een complot om Nabot te beschuldigen van lastering zorgt voor een

zekere dood. Izebel en koning Achab zijn beiden schuldig aan de moord op Nabot. Achab toont berouw, maar Gods straf gaat toch over op Achabs zoon, Achazja, die kinderloos sterft. Zo komt er een einde aan Achabs dynastie.

De vruchtbare grond in de vallei van Jizreël vormt het toneel voor Achabs paleis en Nabots wijngaard.

‘En de Heer zegt: “Op de plaats waar de honden het bloed van Nabot hebben opgelikt, zullen ze ook jouw bloed oplikken.”’

Het Nieuwe Testament

'Ik ben de goede herder. Een goede herder geeft zijn leven voor de schapen (...) Ik ben de goede herder. Ik ken mijn schapen en mijn schapen kennen mij.'

Johannes 10: 11, 14

Nieuwe Testament

Het Nieuwe Testament is het tweede deel van de Bijbel dat bijna tweeduizend jaar geleden werd geschreven. De 27 boeken gaan over Jezus en de vroege christelijke kerk. Het eindigt met een visioen van het einde van de wereld.

De brieven van Paulus

Het Nieuwe Testament eindigt met de brieven van de apostel Paulus (boven), gestuurd naar kerkgemeenten die hij stichtte. Van de 22 brieven in het Nieuwe Testament zou Paulus er 13 hebben geschreven. De inhoud geeft uitleg bij de belangrijkste punten uit de leer van Jezus Christus en bemoedigt en steunt de nieuwe gemeenten.

Gelijkenissen

Jezus gebruikte vaak gelijkenissen – verhalen die over het dagelijks leven lijken te gaan, maar die een leerzame moraal hebben. In de gelijkenis van het verloren schaap vindt een herder een schaap terug. God is net zo blij als die herder als er één zondaar bij hem terugkeert.

Wonderen

Jezus doet in het Nieuwe Testament allerlei buitengewone dingen. Deze wonderen waren vaak een vervulling van profetieën uit het Oude Testament. Zo liep hij over water, deed stormen bedaren, wekte doden tot leven en genas blinden, zoals hierboven is te zien in dit vijftiende-eeuwse reliëf.

Auteurs van de evangeliën

De vier evangeliën ('blijde boodschap') noemen Jezus Christus de messias – de verlosser van de mensheid. Ze gaan over het leven van Jezus Christus en worden toegeschreven aan vier schrijvers: Matteüs, Marcus, Lucas en Johannes. Ze geven ieder een andere kijk op de geboorte van Jezus, zijn leven en zijn betekenis voor de wereld.

Marcus

Het oudste en kortste evangelie is van Marcus. Hij wilde vooral de boodschap van Jezus overbrengen dat het koninkrijk van God naderde en dat er weinig tijd restte om tot inkeer te komen. Marcus zette een emotionele en grillige Jezus neer die niet wordt begrepen door zijn eigen leerlingen. Waarschijnlijk schreef hij het voor niet-joodse lezers, want er worden veel joodse tradities en begrippen in uitgelegd.

Matteüs

Dit verhaal was bedoeld om te bewijzen dat Jezus de messias was. Matteüs, die eerst tollenaar was in Kafarnaüm, ziet de wonderen van Jezus als bewijs dat hij de vervulling is van de oudtestamentische profetieën. Matteüs levert zware kritiek op de joodse leiders, met name de farizeeën.

Lucas

Lucas was arts en waarschijnlijk de enige niet-jood van wie een boek in de Bijbel is opgenomen. Zijn evangelie is een biografisch verslag van hoe Jezus met alledaagse mensen omging. Met zijn voorbeelden laat hij zien dat Jezus zich ontfermde over hulpbehoevenden en alle volkeren verlost. Zijn evangelie is het langste van de vier.

Johannes

Jezus wordt in dit laatste evangelie geschetst als een goddelijk wezen dat vanuit de hemel de aarde bezoekt en zegt: 'Ik ben niet uit de hemel neergedaald om te doen wat ik wil, maar om te doen wat hij wil die mij gezonden heeft' (Johannes 6, 38). Johannes gebruikt symbolische begrippen, zoals licht en duisternis, in plaats van gelijkenissen en wonderen te beschrijven.

Openbaring

Het laatste boek van het Nieuwe Testament werd geschreven door Johannes, een verbannen joods-christelijke profeet, om de vroegchristelijke gemeenschap te bemoedigen die werd geconfronteerd met vervolging. In Openbaring keert Jezus terug om de deugdzaamere mensen te redden bij het einde van de wereld.

Maria en Jozef danken God in 'de geboorte van Christus' van de Italiaanse schilder Girolamo del Paccino (1477-1533).

Jezus geboren

Jozef was een eerbaar man. Hij was verloofd met Maria en toen hij hoorde dat ze zwanger was van een kind dat niet van hem was, wilde hij haar niet in opspraak brengen.

Maar terwijl hij dat overwoog, verscheen in een droom een engel aan hem. 'Jozef, zoon van David, wees niet bang je vrouw Maria bij je te nemen, want het kind dat ze draagt is verwekt door de heilige Geest. Ze zal een zoon baren. Geef hem de naam Jezus, want hij zal zijn volk bevrijden van hun zonden.'

De woorden van de Heer, die vele jaren daarvoor waren gesproken door de grote profeet Jesaja, zouden nu in vervulling gaan. Zoals beloofd zou de baby de zoon van David zijn, omdat Jozef, die de vader van het kind zou worden, een afstammeling was van koning David. En dus hielden Jozef en Maria zich aan hun belofte en trouwden ze.

Intussen beval keizer Augustus dat er een volkstelling van alle inwoners van het Romeinse Rijk moest plaatsvinden. Dat gebeurde elke veertien jaar en daarvoor moest iedereen naar zijn geboorteplaats gaan om zich te laten registreren. En dus

gingen Jozef en Maria op pad vanuit Nazaret in Galilea en maakten de lange reis naar het in het zuiden gelegen Betlehem in Judea, de plaats waar Jozef was geboren. Moe en koud kwamen ze uiteindelijk aan in Betlehem, de stad van David.

De stad was overvol – de straten waren stampvol en de herbergen puilden uit. Maria wist dat ze snel zou bevallen en dat ze een warme en veilige plek moesten vinden. Uiteindelijk vonden ze onderdak. Er lag stro op de grond, het was er droog en ze waren er beschermt tegen de kou.

Die nacht beviel Maria van haar eerste kind. Het was een mooi, volmaakt jongetje. Voorzichtig verzorgde ze hem en wikkelde hem in doeken, zoals toen gebruikelijk was. Ze legde hem in een voederbak waar de dieren uit aten. Daar lag stro in en het was een comfortabel bedje voor haar pasgeboren zoon. Er was namelijk geen andere plek waar hij kon slapen.

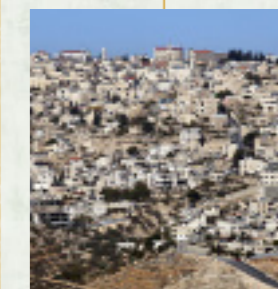
Uitleg bij het verhaal

De engel vertelt Jozef dat de baby die Maria draagt, de zoon van God is. Zodra Jozef met Maria trouwt, wordt de profetie vervuld: de messias zal de 'zoon van David' zijn, omdat zijn adoptievader Jozef een directe afstammeling is van koning David. De precieze plek van de geboorte van Jezus is onbekend, maar waarschijnlijk was het een stal, een spelonk of het huis van een arme familie.

Zoon van Israël

Volgens Gods plan zou er een heerser met een lange afstammingsreeks ontstaan in Betlehem, de stad waar David (boven) was geboren. De stamboom begint bij Abraham, de vader van Israël, en loopt via David naar Jezus – de ware zoon van Israël.

De stad Betlehem

Het was druk in Betlehem vanwege de Romeinse volkstelling, zodat Jozef en Maria geen onderdak konden vinden. Inmiddels is er een moderne stad gebouwd rond het historische centrum.

De wijzen

Astrologie

Sommigen denken dat de wijzen uit India, Perzië en Arabië kwamen. Waarschijnlijk waren het gezaghebbende astrologen, die geloofden dat de sterren door God werden gebruikt als aanwijzingen voor de mensheid. Ze maakten bij hun voorspellingen gebruik van stercatalogi.

De geschenken

Het aanbieden van geschenken als teken van respect en gehoorzaamheid was gebruikelijk in het oude Midden-Oosten. Het kostbare goud (links), mirre (rechts) en wierook (onder) weerspiegelen het grote respect dat zij hadden voor Jezus, de pasgeboren koning.

Nadat Jezus was toegewijd in de tempel verspreidde het nieuws van zijn geboorte zich wild en zijd. Een groepje zeer gerespecteerde wijze mannen reisde vanuit het oosten naar Jeruzalem.

Hoewel ze zelf geen joden waren, hadden ze gehoord van de jonge koning. Ze wilden hem hulde bewijzen. 'Waar is de pasgeboren koning van de joden?' vroegen ze. 'We zagen zijn ster in het oosten en zijn gekomen om hem eer te bewijzen.'

Toen koning Herodes hoorde over het pasgeboren kind dat de leider van de joden zou worden, schrok hij. Een nieuwe koning vormde een bedreiging voor zijn macht. Hij riep al zijn hogepriesters en schriftgeleerden bij zich en vroeg hun waar het kind geboren kon zijn. 'In Betlehem in Judea,' antwoordden ze. Zijn grootste angst werd bevestigd. Betlehem lag niet ver van Jeruzalem.

In het geheim liet koning Herodes de wijze mannen naar zijn paleis komen. Zo vernam hij het precieze tijdstip waarop de ster aan de hemel was verschenen. Hij vroeg hun om namens hem naar Betlehem te gaan. 'Stuur mij bericht zodra u het gevonden hebt, zodat ik erheen kan gaan om het eer te bewijzen.' Natuurlijk was hij iets heel anders van plan.

De wijzen gingen akkoord en vertrokken op hun kamelen naar Betlehem. De ster stond helder aan de donkere hemel en wees hun nog steeds de weg, maar bleef staan boven een kleine stal in een buitenwijk van de stad. Ze begrepen dat dit de plek moest zijn waarvoor ze zo lang onderweg waren geweest. Ze vonden het kind met Maria en wierpen zich neer om hem eer te bewijzen.

Daarna openden ze hun zware kistjes die ze vanuit het oosten hadden meegebracht en legden hun prachtige geschenken voor hem neer. Ze hadden goud meegebracht om hem hulde te brengen als een koning, wierook om hem te eren als God, en mirre als teken dat ook hij zou sterven. Toen het tijd was om te gaan, klommen de wijzen weer op hun kamelen en gingen op weg naar huis. Deze keer namen ze een andere route, omdat ze Jeruzalem wilden mijden. In een droom waren ze gewaarschuwd dat ze in geen geval terug moesten gaan naar Herodes.

Uitleg bij het verhaal

De wijzen gingen op reis omdat ze geloofden dat de ster wees op de geboorte van een koning en de geschenken die ze meebrachten, waren zowel letterlijk als symbolisch waardevol. Omdat ze zelf geen joden waren, laten ze met hun verering van het kind zien, dat hij een verlosser is van alle volken.

St. Paul Baai

Deze baai op Malta zou de locatie van de schipbreuk van Paulus zijn geweest. De Bijbel vertelt dat het schip op een zandbank liep en vóór die baai ligt inderdaad een zanderige richel in zee. De noodlottige reis werd gemaakt in de winter en dan was het weer op de Middellandse Zee vaak onvoorspelbaar.

‘Maar toch roep ik jullie op om moed te houden, want niemand van jullie zal omkomen.’

De reis van Paulus naar Rome

Omdat er zo veel aanklachten tegen hem waren, moest Paulus terechtstaan voor Caesar in Rome.

Hij werd overgedragen aan Julius, een centurio, waarna ze aan boord gingen van een schip dat naar Italië ging. Onderweg legden ze aan bij Kreta, waar het weer slechter werd en de golven steeds hoger. Paulus waarschuwde de zeelui: ‘Ik voorzie grote moeilijkheden als we nu uitvaren: niet alleen lopen de lading en het schip gevaar, maar ook onze levens.’ Maar niemand luisterde en ze voeren verder.

De wind nam toe, waardoor de golven boven hen uit torenden en dreigden het schip te verpletteren. Zelfs de zeelui waren nu bang en begonnen lading overboord te gooien. De storm bleef dagen razen, de zon en de sterren waren niet te zien en iedereen gaf de moed op.

Terwijl de golven op het dek sloegen, zei Paulus tegen de bemanning: ‘Had maar naar mij geluisterd. Maar toch roep ik jullie op om moed te houden, want niemand van jullie zal omkomen, alleen het schip zal verloren gaan. De afgelopen nacht ben ik namelijk bezocht door een engel van God en die zei dat ik zeker voor de keizer zou verschijnen en dat God ons zal beschermen.’

Twee weken lang was het schip op drift op de Adriatische Zee. Uiteindelijk kwam er een baai met een strand in zicht en daar

voeren ze op af. Maar toen ze dichterbij kwamen, liep het schip aan de grond en begon in stukken te breken door de kracht van de golven. De centurio beval iedereen overboord te springen en naar de kust te zwemmen of ernaartoe te drijven op wrakhout. Tegen alle verwachtingen in bereikten ze allemaal veilig de kust.

Daar ontdekten ze dat ze op het eiland Malta terecht waren gekomen, waar ze hartelijk werden ontvangen. De eilandbewoners maakten een groot vuur en Paulus hielp met hout sprokkelen. Maar toen hij het hout op de vlammen wilde gooien, kroop er een gifslang uit die zichzelf stevig rond zijn vingers wikkelde. Toen de mensen dat zagen, keken ze elkaar aan en zeiden: ‘Die man is vast een schurk. Hij is aan de zee ontsnapt, maar de gerechtigheid is hem achterna gekomen.’ Maar Paulus gooide de slang van zijn handen gewoon het vuur in, waar hij sissend in rook opging. Paulus was ongedeerd. Vol verbazing dachten de mensen nu anders over hem: hij was vast en zeker een god. Publius, de gouverneur van het eiland, heette Paulus en zijn metgezellen welkom en onthaalde hen drie dagen lang bij hem thuis. Daar kwam Paulus erachter

dat de vader van Publius ernstig ziek was en dus ging hij naar hem toe. Paulus bad voor hem, legde hem de handen op en genas hem. Toen dat wonderlijke bericht zich over het eiland verspreidde, kwamen er meer mensen naar Paulus om genezen te worden.

Na drie maanden op Malta werd begonnen aan het laatste stuk van de reis naar Rome. Toen ze daar eenmaal waren, mocht Paulus alleen in een huis wonen onder bewaking van een soldaat. Hij riep alle joodse leiders bijeen en sprak met hen over zijn arrestatie en waarom hij naar Rome was gekomen om voor Caesar te verschijnen. Twee jaar lang woonde hij onder bewaking in dat huis en ontving daar allerlei mensen die hem kwamen bezoeken. Dan verkondigde hij het koninkrijk van God en onderwees over de Heer Jezus Christus.

Uitleg bij het verhaal

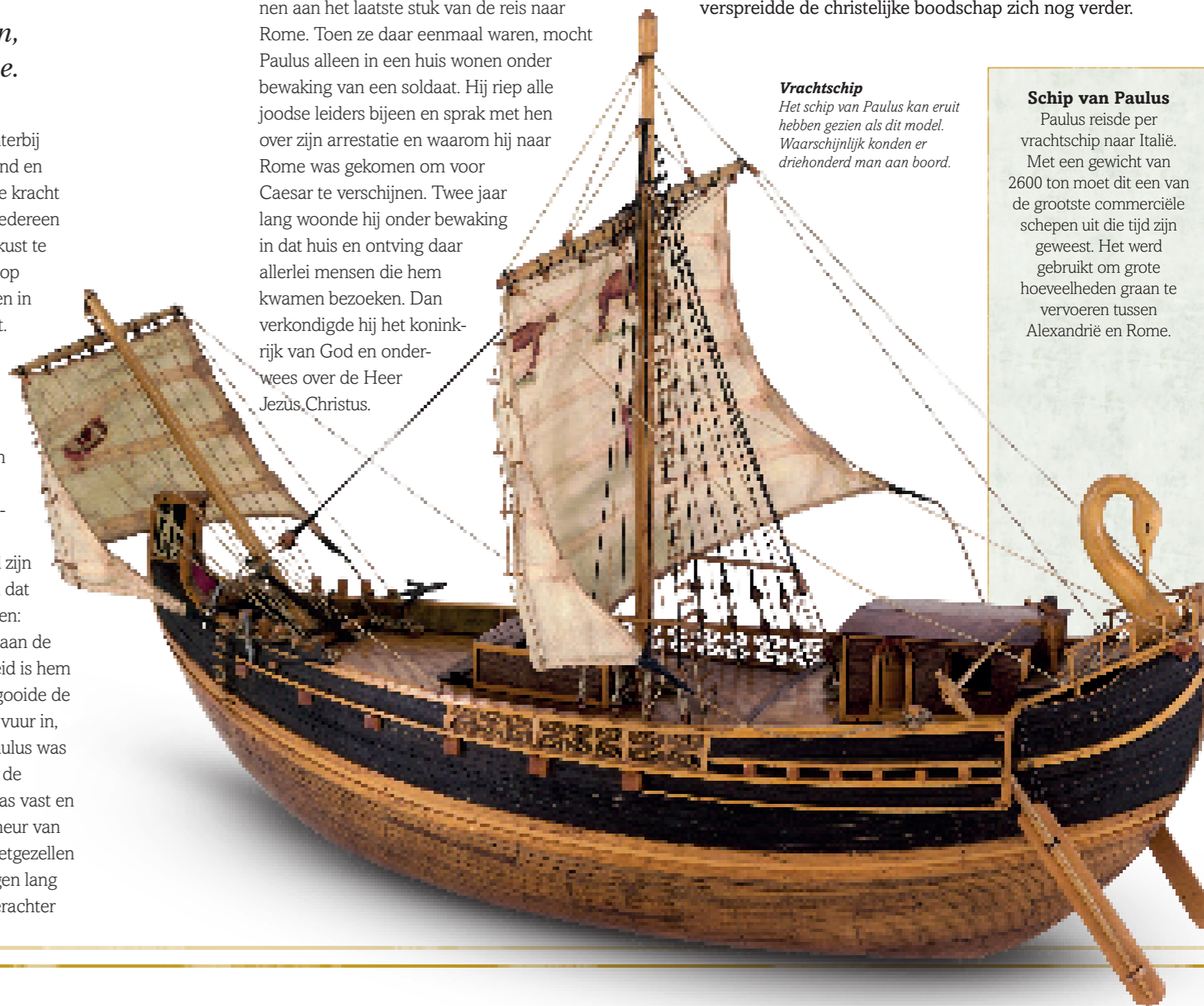
De storm op zee is angstaanjagend, maar Paulus vertrouwt erop dat God hem in Rome laat aankomen. Het schip breekt in stukken bij Malta, of ‘Melita’ zoals de Romeinen het noemden, wat ‘toevlucht’ betekent, vanwege de natuurlijke, veilige havens voor schepen. Tijdens de drie maanden op Malta verkondigt Paulus het woord van God aan de eilandbewoners en geneest hun zieken. Als gevolg daarvan verspreidde de christelijke boodschap zich nog verder.

Vrachtschip

Het schip van Paulus kan eruit hebben gezien als dit model. Waarschijnlijk konden er driehonderd man aan boord.

Schip van Paulus

Paulus reisde per vrachtschip naar Italië. Met een gewicht van 2600 ton moet dit een van de grootste commerciële schepen uit die tijd zijn geweest. Het werd gebruikt om grote hoeveelheden graan te vervoeren tussen Alexandrië en Rome.

Keizer Domitianus

Waarschijnlijk was Domitianus de Romeinse keizer (81-96 n.C.) ten tijde van het visioen van Johannes. Hij was een wrede en wispelturige keizer. Johannes schreef de Openbaring om de onderdrukte christenen kracht te geven en hen eraan te herinneren dat God het kwaad zou overwinnen. De Romeinse keizer wordt in het boek omschreven als een godslasterend beest.

Alfa en omega

Het Griekse alfabet bestaat uit 24 letters; alfa is de eerste en omega de laatste. Als Jezus zegt dat hij de eerste en de laatste is, zijn dat Gods woorden. De Heer was er aan het begin van alle dingen en zal er zijn aan het eind. Alles is Gods schepping en zijn aanwezigheid is eeuwig.

De Openbaring van Johannes

Ongeveer dertig jaar na de laatste reis van Paulus werden de christenen nog steeds met harde hand vervolgd door de Romeinen.

Ze werden gemarteld, verbrand of gekruisigd vanwege hun geloof. Anderen, zoals de leerling Johannes, werden verbannen. Op een zondagmorgen op het eiland Patmos kreeg Johannes een bijzonder visioen van de dag des oordeels, wanneer God het kwaad glorieus overwint. Vanuit het niets hoorde hij een luide stem als een trompet, die zei: 'Ik ben de alfa en de omega, de eerste en de laatste. Schrijf op wat je ziet.' Wat hij opschreef, moest hij sturen naar de zeven gemeenten in de provincie Asia, als een boodschap van hoop en bemoediging aan zijn medechristenen.

Direct draaide Johannes zich om, om te zien van wie de stem was. Hij zag zeven gouden lampenstandaards en daartussen iemand die eruitzag als Jezus. Direct viel Johannes voor hem neer, maar Jezus zei: 'Wees niet bang. Ik ben de eerste en de laatste. Ik ben degene die leeft; ik was dood, maar ik leef, nu en tot in eeuwigheid. Ik heb de sleutels van de dood en het dodenrijk.'

Johannes keek op en zag een deur naar de hemel openstaan. God zat op een schitterende troon waar bliksemschichten en donderslagen van uitgingen, met daarboven een prachtige regenboog. In een kring zaten 24 oudsten op hun troon. Bij Gods troon stonden zeven fakkels te

branden en een zee van glas strekte zich tot in de verte uit. Johannes zag vier verbazingwekkende wezens die leken op een leeuw, een stier, een mens en een adelaar. Maar ze hadden elk zes vleugels en hun lichamen waren bedekt met tientallen ogen die alle kanten opkeken. Gelijktijdig herhaalden ze keer op keer: 'Heilig, heilig, heilig is God, de Heer, de Almachtige, die was, die is en die komt.'

In zijn rechterhand hield God een boekrol met zeven ongeopende zegels. Johannes huilde omdat hij wist dat niemand het verdiende om die zegels te verbreken. Maar toen zag hij iets wat leek op een lam, maar dan met zeven hoorns en zeven ogen. Het lam liep naar God en pakte de boekrol aan. Op datzelfde moment wierpen de oudsten zich neer voor het lam. Ze wisten dat het de Zoon van God was. Vlak daarna bogen ook de wezens met de vele ogen zich neer en vouwden hun vleugels netjes op hun rug zodat ze hem konden eren.

Toen hoorde Johannes een koor van hemelse stemmen en in de hoogte zag hij een groot aantal engelen. 'Het lam dat geslacht is, komt alle macht, rijkdom en wijsheid toe, en alle kracht, eer, lof en dank!' zongen zij.

Het lam, dat zeven horens en zeven ogen had, begon de zegels te verbreken, terwijl hij de boekrol langzaam afrolde om de ellende te onthullen die op komst was. Te zien was hoe de ene ramp na de andere zou worden uitgestort over de wereld en de mensheid – oorlogen, aardbevingen, hongersnood, epidemieën, plagen. En daarna kwam de dag des oordeels, met God op zijn troon waaronder het donderde en bliksemde. Het grote boek van het leven lag open op zijn schoot terwijl iedereen, jong en oud, zich voor de troon verzamelde om te worden geoordeeld.

Maar helemaal aan het eind van zijn visioen zag Johannes een nieuwe hemel op aarde. Het was de heilige stad, het nieuwe Jeruzalem. De stadsmuur was gemaakt van jaspis en de poorten waren gehakt uit enorme parels. De grondstenen van de muur waren versierd met allerlei edelstenen. De rivier met water dat leven geeft, stroomde dwars door de stad. Aan weerskanten van de rivier stond een levensboom, vol fruit en met bladeren die genezing brachten. Vanaf de troon klonk een luide stem: 'Gods woonplaats is onder de mensen, hij zal bij hen wonen. Zij zullen zijn volken zijn en God zelf zal als hun God bij hen zijn. Hij zal alle tranen uit hun ogen wissen. Er zal geen dood meer zijn, geen rouw, geen jammerklacht, geen pijn, want wat er eerst was, is voorbij!'

Johannes beschrijft zijn visioen op Patmos in drieluik (olieverf op paneel) uit 1479 van de Duitse kunstenaar Hans Memling.

Uitleg bij het verhaal

Dit laatste boek van het Nieuwe Testament beschrijft nauwkeurig een visioen van de dag des oordeels. (De Johannes in dit verhaal is niet de oorspronkelijke leerling.) Hoewel de inhoud soms schokkend is, moest het de christenen kracht geven in een tijd waarin de Romeinse autoriteiten de religie krachtig onderdrukten. Het getal zeven komt vaak voor in het boek Openbaring, omdat dit volgens de Hebreeuwse traditie staat voor perfectie.

Namen in het Nieuwe Testament

AGABUS

Een profeet die voorspelde dat Paulus gevangen zou worden genomen.

ANANIAS

Een volgeling van Jezus die Saulus weer liet zien nadat deze blind was geworden op weg naar Damascus.

ANDREAS

Een visser uit Galilea en een van de twaalf leerlingen van Jezus. Broer van Petrus.

AUGUSTUS

De eerste keizer van Rome (ca. 27 v.C.-14 n.C.). Geboren als Octavius maar nam de naam Augustus aan ('verhevene'). Jezus werd tijdens zijn bewind geboren.

BARABBAS

De misdadiger die door het volk werd gekozen om in plaats van Jezus vrijgelaten te worden.

BARNABAS

Reisgenoot van Paulus op zijn eerste reis.

Jezus

BARTOLOMEÛS

Een van de twaalf leerlingen van Jezus die, naar men zegt, levend zou zijn gevild. Beschermheilige van leerlooiers.

CORNELIUS

Een Romeinse centurio in Caesarea. Samen met zijn gezin werd hij door Petrus bekeerd tot het christendom.

DEMETRIUS

Een zilversmid in Efeze die Artemistempeltjes maakte. Toen hij door de verkondiging van Paulus zijn broodwinning dreigde te verliezen, begon hij een opstand tegen Paulus.

ELISABET

De nicht van de moeder van Jezus, Maria, en moeder van Johannes de Doper. Ze was getrouwd met Zacharias en was al lang kinderloos. Volgens het evangelie van Lucas zei een engel tegen haar dat ze een zoon zou krijgen.

EUTYCHUS

De jongeman die uit het raam viel terwijl Paulus onderwees. Volgens Handelingen 20 werd Eutychus door Paulus weer tot leven gewekt.

FILIPPUS

Een van de twaalf leerlingen. Kwam uit Betanië.

GABRIËL

De naam van een engel, of hemelse boodschapper, die vier keer in de Bijbel verschijnt.

HANNA

Een profetes die Jezus herkende als de messias toen hij als baby werd toegewijd in de tempel.

HERODES AGRIPPA

Kleinzoon van Herodes de Grote. Als koning van Judea (ca. 37-44 n.C.) vervolgde hij de christenen om zich geliefd te maken bij de invloedrijke joden.

HERODES ANTIPAS

Zoon van Herodes de Grote die opdracht gaf om Johannes de Doper te onthoofden op verzoek van zijn nicht, Salome. Antipas was tetrarch (viervorst) over Galilea en Perea (4 v.C.-39 n.C.).

HERODES DE GROTE

Koning van Judea (ca. 37-4 v.C.) ten tijde van de geboorte van Christus. Liet de tempel herbouwen.

HERODIAS

Vrouw van Herodes Antipas en kleindochter van Herodes de Grote. Adviseerde haar dochter, Salome, te vragen om het hoofd van Johannes de Doper, omdat die haar huwelijk met Herodes immoreel had genoemd.

JAÏRUS

Hoofd van de synagoge. Zijn dochter werd genezen door Jezus.

JAKOBUS

Zoon van Zebedeüs en broer van Johannes. Een van de twaalf leerlingen.

JAKOBUS

Zoon van Alfeüs. Een van de twaalf leerlingen.

JEZUS

Door de christenen gezien als de Zoon van God en de messias. Hij werd geboren in Betlehem. Maria en Jozef waren zijn ouders.

JOHANNES

Zoon van Zebedeüs, broer van Jakobus en een van de twaalf leerlingen. Johannes had een nauwe band met Jezus en zou de schrijver zijn van het vierde evangelie. Hij was aanwezig bij de verheerlijking en in de tuin van Getsemane.

JOHANNES DE DOPER

Zoon van Elisabet en Zacharias en neef van Jezus. Johannes was een joodse heilige man en profeet die de mensen opriep berouw te hebben en aanbood hen te dopen.

JOZEF

Een timmerman die in Nazaret woonde. Hij was getrouwd met Maria, de moeder van Jezus, en stamde af van David.

JOSEF

Ook bekend als Barsabbas. Hij was een van de twee namen die werden genoemd om Judas te vervangen nadat deze Jezus had verraden.

JOSEF VAN ARIMATEA

Een rijke volgeling van Jezus en lid van het Sanhedrin. Hij haalde het lichaam van Jezus van het kruis en legde het in een graf.

JUDAS ISKARIOT

Zoon van Simon Iskariot en een van de twaalf leerlingen. Judas verried Jezus voor dertig zilverlingen. Later pleegde hij zelfmoord.

JULIUS

Een Romeinse centurio die Paulus naar Rome begeleidde.

KAJAFAS

De hogepriester van de tempel in Jeruzalem toen Jezus werd gearresteerd en gekruisigd.

KLEOPAS

Een van de twee mensen die Jezus ontmoeten op weg naar Emmaüs, nadat Jezus uit de dood is opgestaan.

LAZARUS

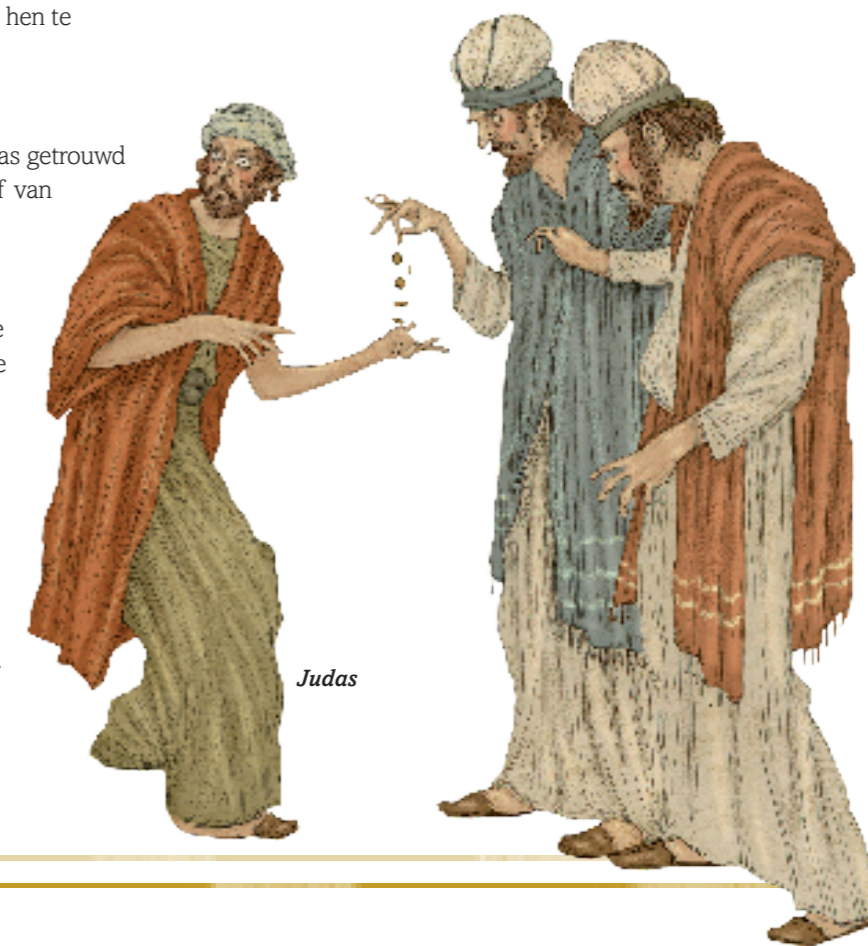
De broer van Marta en Maria die in Betanië woonde. Volgens het evangelie van Johannes wekte Jezus hem op uit de dood.

LUCAS

Arts en mogelijk schrijver van de Handelingen en het evangelie van Lucas. Hij vergezelde Paulus op zijn reizen.

LYDIA

Een rijke zakenvrouw uit Filippi. Ze werd door Paulus gedoopt en was zijn eerste Europese bekeerling.

Judas

MARCUS

Vergezelde Paulus en Barnabas op hun eerste reis en zou de schrijver zijn van het evangelie van Marcus.

MARTA

De oudere zus van Lazarus en Maria. Vriendin van Jezus. Woonde in Betanië.

MARIA

Getrouwd met timmerman Jozef. Maria was de moeder van Jezus.

MARIA

De zus van Marta en Lazarus. Woonde in Betanië. Ze was een goede vriendin van Jezus en zalfde zijn voeten met geurige olie.

MARIA

De moeder van leerling Jakobus. Samen met de moeder van Jezus, Maria, en Maria uit Magdala was ze bij de kruisiging van Jezus.

MARIA UIT MAGDALA

Een volgeling van Jezus. Ze was aanwezig bij de kruisiging van Jezus en was de eerste getuige van zijn opstanding. In de Bijbel verscheen Jezus als eerste aan haar en vertelde haar over zijn aanstaande hemelvaart.

MATTEÛS

Was tollenaar in Kafarnaüm en stond ook bekend als Levi. Hij was een van de twaalf leerlingen en zou ook de schrijver zijn van het eerste evangelie.

MATTIAS

De man die werd gekozen om Judas Iskariot te vervangen als een van de twaalf leerlingen.

Paulus

NIKODEMUS

Hielp Josef van Arimatea om het lichaam van Christus van het kruis te halen en gebalsemd in doeken te wikkelen.

PAULUS

Farizeeër, geboren in Tarsus. Was eerst een vervolger van christenen maar bekeerde zich nadat hij een visioen van Jezus had gehad. Veranderde zijn Hebreeuwse naam Saul in Paulus. Verspreidde het Woord tijdens zijn reizen en hielp met de oprichting van de vroege kerk.

PETRUS

Visser en broer van Andreas. Een van de twaalf leerlingen, als eerste gekozen. Tijdens het proces van Jezus ontkende hij drie keer dat hij hem kende. Zijn oorspronkelijke naam was Simon, maar Jezus gaf hem de naam Kefas, wat 'rots' betekent in het Aramees. Hij is beter bekend onder de Griekse versie van zijn naam, Petrus, dat ook 'rots' betekent.

PONTIUS PILATUS

De Romeinse procurator van Judea van ca. 26-36 n.C. Jezus werd door hem ter dood veroordeeld, terwijl Pilatus wist dat Jezus onschuldig was.

PUBLIUS

De gouverneur van Malta toen Paulus en zijn metgezellen schipbreuk leden. Paulus genas de vader van Publius.

RHODE

Dienstmeisje dat Petrus aan de deur hoorde nadat deze was ontsnapt uit de gevangenis.

SALOME

Dochter van Herodias die voor haar stiefvader, Herodes Antipas, danste. Als beloning vroeg ze om het hoofd van Johannes de Doper op een schaal.

SAULUS (ZIE PAULUS)

Hebreeuwse naam voor Paulus.

SILAS

Metgezel van Paulus op enkele van zijn reizen.

Salome

De engel Gabriël verschijnt aan Zacharias

SIMON

Een van de twaalf leerlingen, soms ook wel Simon Kananeüs genoemd.

SIMON

Een leerlooier uit Joppe. Toen Petrus zijn visioen kreeg, logeerde hij bij Simon.

SIMON VAN CYRENE

De man uit Cyrene die Jezus hielp zijn kruis te dragen.

STEFANUS

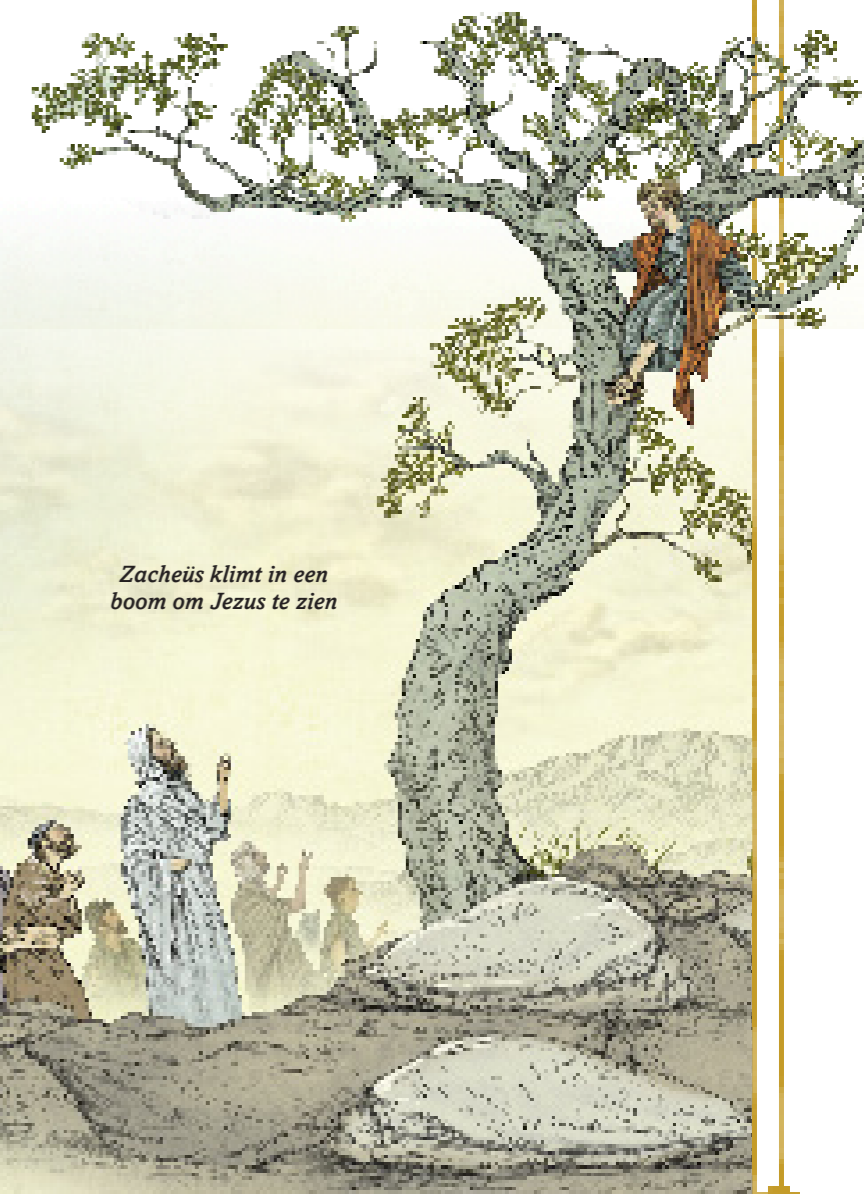
De eerste christelijke martelaar die overleed na steniging door een groep joden.

ZACHEÛS

Een rijke tollenaar die in een boom klom om Jezus te zien en later berouw had van zijn zonden.

ZACHARIAS

Getrouwd met Elisabet die de nicht was van de moeder van Jezus, Maria. Zacharias was de vader van Johannes de Doper. Volgens het evangelie van Lucas geloofde hij de engel niet toen deze voorspelde dat hij een zoon zou krijgen. Daarvoor werd hij met stomheid geslagen.

Zacheüs klimt in een boom om Jezus te zien

Index

A

aardbevingen 290, 301
aardewerk 94, 152
Aäron 65, 66-71, 74, 75, 78-79, 80, 81, 302
Abednego 156, 157, 158, 302
Abel 22, 302
Abihu 79
Abinadab 110
Abraham 10, 30, 32, 34, 36-37, 38, 302
gelijkenis met Lazarus 238
Abram 28-29, 30, 31
Absalom 126-127, 302
Achab 136, 138, 140, 141, 302
Adam 10, 20, 21, 22, 302
adelaars 198
Agabus 292, 308
Ahasveros 162-163, 164, 165, 307
albasten kruikje 254
alfa 300
alfabet 300
aloë 232, 269
altaren 24, 28, 36-37, 78, 79, 83, 92, 109, 138
in tempels 42, 178
amfora's 203
Ammonieten 108, 109, 150
Amnon 126, 302
Amos 242
Ananias 282-283, 308
Andreas 200, 201, 220, 308
Annunciatie 180-181
Antiochië 288-289
apocriefe boeken 9
apostelen *zie* leerlingen
appel 20
Archelaüs 193, 196
ark van het verbond 17, 85, 90
in de Davidsburcht 120-121, 130, 131
verovering 104-105
ark van Noach 10, 23, 24, 62
Artaxerxes 168, 302
Aser 46, 47, 188, 302
Assyriërs 149
Astarte 151

astrologie 190
Augustus, keizer 178, 185, 308
auteurs van de Bijbel 8, 177
avondmaal 258

B

Baäl 92, 136, 138, 139, 151
Babel 26, 27
Babylonië 26, 27, 152, 154, 155, 156-159, 160
Babyloniërs 11, 27, 152, 156
baden *zie* wassen
bakker 52, 53
Balak 82, 83, 302
bar mitswa 194
Barabbas 267, 308
barmhartige Samaritaan, gelijkenis 226-227
Barnabas 283, 288,-289, 290, 308
Barsabbas 276
Bartolomeüs 201, 308
bat Mitswa 194
Batseba 124, 125, 302
bedienden *zie* dienaren
bedoeïenen 33, 64
belastingen 136, 188, 242
belegeringen 90-91, 108-109, 124, 149
belofde land 10, 12, 85, 121
reis naar 73-76, 82, 84-91
zie ook heilige land
Belsassar 159, 302
Benedictus 183
Benjamin 47, 58, 59, 60, 61, 302
stam 60, 106
Berg der Zaligsprekingen 204
bergen 24, 201, 228
Araratgebergte 12, 24
Gilboagebergte 118, 119
Karmel 138, 144
Moria 36, 37
Nebo 85
Olijfberg 230, 248, 276
Sinai 64, 77, 78
Bergrede 202, 204-205
besnijdenis 10, 30, 31, 182, 188
Betanië 230, 231
Betel 42
Betfage 230, 248

Betlehem 100, 185
kindermoord 192
Betsaïda 202, 220
Bileam 82-83, 302
Bilha 46, 303
bloed 67, 70, 79
van Jezus Christus 85, 203, 258
Bloedakker 266
Boaz 100, 101, 110, 303
boek van het leven 301
bogen 40
bomen
amandelbomen 152
boom van de kennis van goed en kwaad 10, 20
ceders 130
cipressen 25
dadelpalm 249
levensboom 10, 20
vijgenboom 242
boten 62, 68, 212, 216, 223, 224, 274, 297
schipbreuk 289, 296-297
brand 21, 65, 72, 73, 135, 142, 158, 278
vernietiging van Jeruzalem 155
brandende struik 64, 65
broden, teken van de 202, 220-221
brood 40, 70, 71, 79, 93, 121, 137, 220, 272, 274
lichaam van Jezus Christus 258
bruidsschat 39
bruiloften 45-46, 96, 120, 202, 203
gelijkenissen 244-245
burcht Antonia 289, 292

C

Caesarea 284, 289, 292-293
Caesarea Filippi 202, 228
catacomben 287
cederhout 130
Cham 23, 304
Chanoeka 239
Charodbron 93
Charan 42
cherubs 21, 85, 105, 130
Chilkia 150, 151
christendom
Kerk van Engeland 9
laatste offer 291

oprichting van de kerk 228, 258, 279, 281, 285
verspreiding van *zie* zendelingen
Chulda 151
cipressenhout 23
Claudius Lysias 292-293
Claudius, keizer 286
Cornelius 284, 308
Cyprus 288-289

D

dag des oordeels 196, 300-301
Dagon 91, 107, 112
daken 208
Damascus 282
Dan 46, 47, 94, 303
Daniël 16, 156-157, 159, 303
en de leeuwen 160-161
dansen 120, 121, 203, 218, 234
Darius 159, 160, 161, 303
David 11, 100, 110-117, 172, 303
afstammelingen 180, 185
Davidsburcht 120-123
dood van 128
en Batseba 124-125
en zijn kinderen 125, 126-127
gezalfd als koning 120
Delila 97, 303
Demetrius 291, 308
demonen 202, 213
denarie 237
Deuteronomium 84-85, 86
Didymus 273
diefstal 60, 141
dienaren 236-237, 246, 257, 286
dierenhuiden 30, 284
Dina 46, 303
Dode Zee 32, 34
rollen 8
Domitianus 300
dood
als straf 266, 267
beschreven als slaap 214, 231-232
voorbereiding begrafenis 96, 232, 254
dopen 196, 257, 276, 279, 280, 283, 291
dromen 42-43, 53, 54-55, 61, 93, 156, 157
Jozef 185, 192-193
wijzen 190

droogten 55, 136, 138
druiven 84, 85
duisternis 69, 269
duivel 198
duiven 24, 29, 188, 197

E

Ebed-Melech 154, 303
Eden 20-21
Efeze 289
oproer 295
efod 266
Efraïm 47, 106
Egypte 10, 13, 28, 51, 55, 58, 60, 64, 66, 79
farao's 52, 53, 54, 66-71, 106
goden 67, 69, 80
handel 129
plagen 68-71
schatten 54, 55
sieraden 81
vernietiging van het leger 73
vlucht van Maria, Jozef en Jezus naar 192-193
vrouwen 52
Ein Karem 182
Elazar 105
Eli 102, 103, 104, 303
Elia 16, 136-139, 141, 142-143, 303
verheerlijking 228-229
Eliab 110
Elimelech 100, 304
Elisa 142, 143, 144, 145, 146, 147, 304
Elisabet 178-179, 180, 182-183, 308
Elkana 102, 304
Emmaüs 272
engelen,
bezoek van 30, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 78
aan Bileam 83
aan Cornelius 284
aan Daniël 161
aan de Assyriërs 149
aan de herders 186
aan Gideon 92
aan Jakob 42
aan Jesaja 148
aan Jezus Christus 198, 261
aan Johannes 300

aan Jozef 185, 192-193
aan Manoach 94
aan Maria 180
aan Paulus 296
aan Petrus 286
aan Zacharias 178
Gabriël 178, 180-181, 308
graf van Jezus Christus 270
Satan 198

Esau 40-41, 49, 304
Ester 162, 163, 164, 304
eucharistie 258
Eufraat, rivier 28
Eutychus 289, 291, 308
Eva 10, 20, 21, 22, 304
Evangelarium van Lindisfarne 9
evangeliën 177
exodus *zie* uittocht
ezels 192, 230, 248, 249
Ezra 169

F

fakkels 29, 300
farao's
en de Israëlieten 66-71, 72
en Jozef 52, 53, 54-55, 56
farizeeën 208, 233
gelijkenis van de tollenaar 239
gelijkenis van het bruiloftsfeest 244
Saulus 282-283
feesten 60, 70, 96, 159, 203, 218, 234, 254, 256
Laatste Avondmaal 258-259
Filippi 289, 290
Filippus, leerling 201, 292, 310
Filippus, zoon van Herodes 196, 228
Filistijnen 94-99, 104-105, 109, 112-113, 118, 119, 144

G

Gabriël 178-179, 180-181, 308
Gad 46, 47, 304
Gadara 202
Gadarenen 213
Galilea 196, 202, 214, 218, 286
gastvrijheid 33, 34

gebeden 15, 160, 161, 170, 171, 172-173, 198, 207, 216, 228, 239, 262, 280, 290
 Gechazi 144, 145, 147
 geesten 119, 159
 geiten 29, 40, 94, 207
 gelijkenissen 176, 216-217, 226-227, 233, 234-239, 244-247
 geneeskunde 94
 Genesis 19-61
 gezangen 202, 208-211, 214, 220, 250, 261, 280, 282-283, 288, 297
 gereedschap 23
 van leerlooiers 284
 getallen, betekenis van
 twaalf 201
 veertig 85, 198, 277
 zeven 19, 91, 131, 145, 147, 301
 gewichten 246
 gezwellen 104, 301
 Gibeon 109
 Gideon 92-93, 304
 gieren 198
 godslastering 208, 266, 267
 Golgota 230, 268
 Goliath 112-113, 304
 Gomorra 32-33, 34
 goud 54, 80-81, 104, 105
 als geschenk 190
 gouden beeld 156-158
 stierkalf 80-81
 granaatappels 55, 84
 graven
 catacomben 287
 graf van Jezus Christus 230, 270
 graf van Lazarus 232
 symbolen op 220
 Griekenland, culturele invloed van 219
 Gutenbergbijbel 9

H

haan 264-265
 haar 94, 98, 127
 Hagar 30, 31, 304
 Haman 163, 164, 165, 304
 handel 51, 82, 129
 Hanna, moeder van Samuel 102, 304
 Hanna, profetes 188-189, 308

havdala 19
 heelal 19
 heiligdom 105, 131
 heilige Geest 179, 180, 182, 188, 276-277, 278-279, 280, 282, 284-285, 288, 292
 heilige land 12
 heilige stad 301
 heilige tabernakel 85
 heks 118-119
 hel 238
 helm 211
 hemel 42, 238, 276, 284
 hemelvaart 276-277
 herders 44, 64
 bezoek aan Jezus Christus 186-187
 gelijkenis 233
 uitrusting van 186
 Herodes Agrippa 286-287, 308
 Herodes Antipas 196, 218, 219, 308
 Herodes de Grote 190, 192-193, 309
 Herodias 218-219, 309
 Herodion 192
 Hiëronymus 9
 Hizkia 149, 304
 hongersnood 28, 55, 58, 60, 61, 100, 136, 301
 honing 94, 96, 196
 Hooglied 16
 Hosea 193
 huidvraat 146, 208
 huizen 208

I

ijzer 104, 127
 Irak 13
 irrigatie 29
 Isaak 30, 31, 36, 37, 38, 39, 40-41, 304
 Isai 110, 305
 Isboset 120
 Ismaël 30, 31, 51, 304
 Ismaëlieten 51
 Israël 11, 13, 36, 79
 davidster 110
 hoofdsteden 120-123, 136
 naam van Jakob 305
 stammen van 46, 47, 85, 90, 91, 92, 102, 107, 121, 266

Israëlieten 8, 10, 11
 andere goden aanbidden 80-81, 92, 94, 136, 138, 149, 151, 152
 belegering van Rabba 124-125
 Jeruzalem, terugkeer naar 168-169
 koningen 106-109, 120, 136, 149, 150
 reis naar het beloofde land 16, 72-75, 79, 80-91
 slavernij in Egypte 62, 63, 65-71
 strijd met Arameeërs 146
 strijd met Filistijnen 104-105, 109, 112-113, 118-119
 val van Jericho 90-91
 verovering van de ark 104-105
 zegen 83, 131
zie ook joden
 Issachar 46, 47
 ivoor 140, 144
 Izebel 136, 138, 140, 141, 305

J

Jabbok, rivier 49
 Jafet 23, 284, 305
 jagen 40, 160
 Jairus 214, 309
 Jakob 305
 en Esau 40, 41, 48-49
 huwelijk 45-46
 Israël, ontvangt naam 49
 Jakobsladder 42-43
 Rachel 44-46, 48
 vader van Jozef 50, 51, 58, 59, 60, 61
 Jakobus, zoon van Alfeüs 201, 309
 Jakobus, zoon van Zebedeüs 201, 214, 228, 260-261, 286, 309
 jaloezie 22
 Jehova 17
 Jeremia 11, 152-153, 192, 305
 Jericho 87, 88, 227, 230, 242
 val van 90-91
 Jerobeam 136, 306
 Jeruzalem 11, 201
 aantal inwoners 252
 als Davidsburcht 120-123
 belegering 149, 154
 herbouw 168-169
 markt 252-253
 pelgrimstocht naar 173
 reis van Jezus Christus naar 230

Rotskoepel 37, 122
 tempel 17, 130-131, 148, 149, 150, 155, 159, 250, 269
zie ook tempel van Salomo
 vernietiging van 154, 249
 visioen van Johannes 301
 Jesaja 148, 149, 185, 197, 304
 Jesaja, Bijbelboek 8
 Jetro 64, 305
 Jezus Christus 309
 Annunciatie 180
 bedaat de storm 212
 Bergrede 202, 204-205
 dood van Jezus 11, 228, 230, 261, 267, 268-269
 dood van Johannes de Doper 219
 drijft een kwade geest uit 213
 Emmaüs, reis naar 272
 en het Nieuwe Testament 8, 10, 12, 176
 gearresteerd 260-261
 geboorte van 184-185
 gedoopt 197
 gelijkenissen 176, 216-217, 226-227, 233, 234-239, 244-247
 gezangen 202, 208-209, 214, 220, 230, 250, 261
 goede herder 233
 herders 186-187
 huilen 248
 Jeruzalem, reis naar 230, 248-249
 kroon van doorntakken 267
 kruisiging 268-269, 273
 Laatste Avondmaal 258-259
 laatste maaltijd 274-275
 leerlingen 200-201, 216-217
 lopen over het water 202, 224-225
 opstanding 270-271
 opwekking van Lazarus 231-232
 rijke jongeman 241
 Sanhedrin 266, 267
 Saulus 282
 teken van de broden 202, 220-221
 tempel van Jeruzalem 188-189, 194-195, 250-251, 280-281
 tuin van Getsemane 260-263
 verandert water in wijn 203
 verheerlijking 202, 228-229, 230
 verkondiging 197, 202, 210, 219
 verloochening door Petrus 264-265
 verraad van Judas 254-255, 258, 261

verzoeking 198-199
 visioen van Johannes 300
 vlucht naar Egypte 192-193
 wijzen 190-191
 wonden 273
 wonderen 176, 177, 198, 202, 203, 208-209, 210, 212, 213, 214, 219, 270-271
 Zacheüs de tollenaar 242-243
 zegening van kinderen 240
 JHWH 17, 64
 Joab 124, 127, 305
 joden 17, 162, 163, 164, 166, 177, 183
 gebed 239
 offeren 291
 verzet tegen christenen 288, 290, 292
 vlucht naar Egypte 193
zie ook Israëlieten
 jodendom 8, 10, 17
 Johannes de Doper 179, 182-183, 276, 309
 dood van 218-219
 dopen 196-197, 257
 Johannes, leerling 177, 201, 214, 228, 256, 260-261, 274, 280, 281, 300-301, 309
 Jona 170-171, 305
 Jonatan 109, 114, 116-117, 305
 Joppe 284
 Jordaan, rivier 82, 90, 143, 146, 196, 197
 Jordanië, 13, 29, 218, 230
 Josef van Arimatea 269, 309
 Josef, ook bekend als Barsabbas 276, 309
 Josia 150-151, 305
 Jozef, timmerman 100, 180, 309
 geboorte van Jezus 184-185, 186
 tempel van Jeruzalem 188-189, 194-195
 vlucht naar Egypte 192-193
 Jozef, zoon van Jakob 46, 47, 305
 bovenkleed 50-51
 dromen 50, 51, 53, 54-55
 hoogste machthebber van Egypte 57, 58-61
 lichaam van 72
 slaaf 52-53
 Jozua 11, 84, 85, 88-91, 305
 Juda 46, 47, 60, 61, 120, 132, 149, 150, 155, 305

Judas Iskariot 201, 254, 255, 258, 260-261, 266, 276, 309
 Julius 296, 309

K

Kafarnaüm 202, 210
 Kaïn 22, 303
 Kajafas 254, 266, 308
 Kaleb 84, 85, 303
 kalender 29
 kalveren
 gemeste kalf 235
 gouden kalf 80-81
 kamelen 28, 30, 38, 93, 129, 132, 134-135
 de wijzen 190
 Kanaän
 Abram in 28
 beloofde land 82, 84-85, 88-89, 90
 Filistijnse rijk 94, 97
 gegeven in een verbond 30
 Jakobs reis naar 48, 49
 Jozef 50
 koninkrijken van Israël 47
 keppeltje 239
 Ketoeba 244
 Ketoeviem 16
 ketting 29
 Kidron-dal 150, 230
 kikkers, plaag 68
 kinderen 205, 240, 250
 kindermoord 192-193
 King James Bijbel 9
 kleding 50, 96, 144, 196
 van hogepriesters 266
 Klein-Azië 288-289
 Kleopas 272, 308
 kloosters 150, 183, 213
 koord 89, 91
 korenaren 54, 55, 61
 Korinte 289
 Korintiërs 298
 kronen 128
 van doorntakken 267
 kruiden 70
 kruis 268-269
 kruisiging 230, 267, 268, 273, 275
 kus 260-261
 kwartels 75, 76

L

Laatste Avondmaal 11, 258-259
 Laban 39, 44, 45, 46, 48, 49, 305
 lam 300-301
 lampen 245
 landbouw, gelijkenissen 216, 217, 234-235
 Lazarus, bedelaar 238
 Lazarus, broer van Maria 230, 231-232, 254, 309
 Lea 44, 46, 48, 305
 leerlingen 11, 200-201, 212, 216-217, 294
   bekering van Saulus 282-283
   heilige Geest 278-279
   hemelvaart 276-277
   kritiek op Petrus 284-285
   reizen van Paulus 288-289
   ruzie 240
   teken van de broden 202, 220-221
   verheerlijking 202, 228-229, 230
   voetwassing 256-257
   wonderen verrichten 219
 leeuwen 94, 160-161
 Levi 46, 305
   stam van 47, 62, 81, 169
 Libanon 13
 liederen 172-173, 186, 290
 liefde 188, 233, 298
 linnen 88, 232, 266
 linzen 40
 Lot 28, 29, 32, 33, 34, 306
 Lucas 177, 309
 Lydia 289, 290, 309
 Lystra 288-289, 290

M

Malta 288, 296, 297
 Manasse 47
 manna 75, 76
 Manoach 94
 Marcus 177, 310
 Maria uit Magdala 268, 270, 310
 Maria, moeder van Jakobus 268, 270, 310
 Maria, moeder van Jezus Christus 182, 268, 276, 310
   Annunciatie 180-181

bruiloftsfeest in Kana 203
 geboorte van Jezus 184-185, 186
 tempel van Jeruzalem 188-189, 194-195
   vlucht naar Egypte 192-193
   wijzen 190
 Maria, moeder van Marcus 286
 Maria, zus van Marta 230, 231-232, 254, 310
 Marta 230, 231-232, 254, 310
 martelaars 275, 286
 Matteüs 177, 201, 310
 Mattias 276, 310
 Meer van Galilea 200, 222-223, 224
   open over het water 202, 224-225
   stormen 212-213, 223
 melk 30
 menora 239
 Mesach 156, 157, 158, 306
 Mesopotamië 26, 28, 29
   tempels 42
 messias 8, 16, 148, 177, 185, 188, 230, 249, 254
 Michal 114, 115, 120, 306
 Middellandse Zee 13, 224, 283, 288-289, 298
 Midjanieten 92
 Mirjam 73, 306
 mirre 51, 129, 132, 190, 232, 269
 Misjna 194
 missionarissen *zie* zendelingen
 moord 141
 Mordechai 162, 163, 164, 165, 166, 305
 Mozes 10, 16, 62, 63, 64-71, 74-76, 80, 84-85, 86, 306
   doortocht door de Rietzee 72-73
   tien geboden 77-79
   verheerlijking 228, 229
 muizen, plaag 104
 munten 192, 233, 237, 246, 250, 286
 muren 88, 90, 91, 169
   Klaagmuur 280
 muziek 120, 169, 173, 186, 203, 235
 rouwen 214

N

Naäman 146-147, 257, 306
 Nabot 140, 141, 306
 Nachas 108

Nadab 79
 Naftali 46, 47, 306
 nardusplant 254
 Natan 124-125, 306
 Nazaret 180, 193
 nazireeër 94, 96, 98
 Nebukadnessar 152, 154, 156-158, 306
 Nehemia 168-169, 306
 Nevie'iem 16
 Nieuwe Testament 8, 10, 12, 13, 174-301
 Nijl, rivier 55, 58, 62, 67, 68
 Nikodemus 269, 310
 Nineve 170, 171
 Noach 10, 23, 24, 140, 306
 Nod 22
 nomaden 30
 Noömi 100, 101, 306

O

Obed 101
 offergaven 22, 94, 109, 121, 188, 291
 offers 24, 102, 131, 150, 269
   brandoffers 36, 37, 79, 80
   dierenoffers 17, 36, 70, 83, 92, 94, 105, 109, 110, 121, 291
 olie
   bewaren 245, 254
   lampen 245
 olijfolie 226, 260
 olijftak 24
 Olympische Spelen 49
 omega 300
 Omri 136
 ongelovige Tomas 273
 onsterfelijkheid 10
 oogsten 22, 55, 59, 100, 216-217, 278
 oorlogen *zie* veldslagen
 Openbaring 177, 300
 opperschenker 52, 53, 54
 oproer 294-295
 opstanding 270-271, 273, 281
 opwekking van Lazarus 231-232
 Orpa 100, 306
 Oude Testament 8, 10, 12, 13, 14-173
 overspel 125

P

paarden 129, 143
 Palestina 202
 palmtakken 249
 parfums 125, 163, 254
 Paulus 176, 288-291, 300, 310
   brieven 298-299
   gearresteerd 290, 292-293
   Rome, reis naar 296-297
   theater van Efeze 294-295
 pilgrims 173, 269, 272, 276
 Peninna 102
 Perea 230
 Perge 288-289
 Perzen 159, 160-165, 167
 Pesach 70, 151, 194, 253, 256, 258-259, 267, 286
 Petrus 200, 201, 210, 214, 224, 228, 236, 256, 260-261, 274-275, 279, 310
   en Cornelius 284-285
   gearresteerd 286
   genezingen 280-281
   verloochening van Jezus Christus 264-265
 pijlen 40
 Pinksteren 278-279
 Pisidië 288-289
 plagen 301
   bij de Egyptenaren 65, 69, 70, 71
   bij de Filistijnen 104
 Poerim 164
 politiemacht 261
 Pontius Pilatus 196, 257, 267, 269, 270, 310
 Poort de Schone 280
 Potifar 51, 52, 306
 Prediker 16
 priesters 47, 64, 81, 90, 178, 254-255, 280
   hogepriesters 78, 85, 102, 150, 180, 254-255, 266, 268
 politiemacht 261
 profeten 11, 16, 103, 107, 109, 124, 142, 143, 149, 182, 196
   Agabus 292
   Amos 242
   Elia 16, 136-139, 141, 142-143, 228, 229, 303
   Elisa 142, 143, 144, 145, 146, 147, 304

Hosea 193
 Jeremia 11, 152-153, 192, 305
 Jesaja 148, 149, 185, 197, 304
 Johannes de Doper 179, 182-183, 196-197, 218-219, 309
 Jona 170-171, 305
 Mozes 10, 16, 62, 63, 64-80, 84-85, 86, 228, 229, 306
 Natan 124-125, 306
 Samuel 102-103, 106, 107, 109, 110, 115, 118, 307
 Zacharia 248-249
 profetieën 8, 16, 148, 152, 176, 197, 230, 249
 psalmen 172-173
 Psalter 172-173
 Publius 297, 310
 puisten 69

Q

Qumran 8

R

raadsel 96
 rabbijnen 17
 Rachab 88-89, 91, 306
 Rachel 44, 45, 46, 48, 306
 rammen, offer 29, 37, 83
 ramshoorns 90, 92, 93
 raven 136, 137, 205
 Rebekka 38-39, 40, 41, 306
 regen 24, 92
 regenbogen 10, 14, 25, 300
 Rhode 286, 310
 Rietzee 72-73
 ring 234
 rivieren
   Eufrat 28
   Jabbok 49
   Jordaan 82, 90, 143, 146, 196-197
   Nijl 55, 58, 62, 67, 68
   Zerqa 49
 Rome 288-289, 296-297
 Romeinen 15, 185, 267, 283, 290, 292
   centurio's 210-211, 284
   culturele invloed van 219

geld 237
 leger 210-211, 218
 onderdrukking van christenen 300
 tollenaars 242
 Rotskoepel 37
 rouwen 214, 270
 Ruben 46, 47, 51, 58, 306
 Ruth 100-101, 110, 307

S

sabbat 76, 78, 288
 sadduceeën 196, 280
 Sadrach 156, 157, 158, 307
 Safan 150, 151
 Salome 218-219, 310
 Salomo 16, 125, 129, 132-133, 307
   gezalfd als koning 128
   tempel 11, 17, 85, 130-131, 150, 155
   zie ook tempel van Jeruzalem
   zuilengang 280-281
 Samuel 102-103, 106, 107, 109, 110, 115, 118, 307
 sandalen 234
 Sanhedrin 264, 266, 267, 280-281, 286, 293
 Sanherib 149, 307
 Sara 30, 31, 307
 Sarai 30, 31
 Satan 198, 213
 Saul, koning van Israël 106-109, 112-116, 307
   dood van 118-119
 Saulus, farizeeër *zie* Paulus
 schepen *zie* boten
 schepping 19
 scholen 194
 schoonheidsmiddelen 163, 254
 schrijven 29, 59, 79, 81, 182
   brieven van Paulus 298
 Seba, koningin 132, 133, 134, 307
 Sedekia 154, 155, 307
 Sem 23, 307
 sabbat 19
 Sichem 28
 steen van 11
   sieraden 29, 38, 39, 55, 80, 81, 82, 132
 Silas 289, 290, 311
 Silo 102

Simeon in de tempel 188
 Simeon, zoon van Jakob 46, 47, 58, 59, 60, 307
 Simon Kananeüs 201, 310
 Simon uit Joppe 284, 311
 Simon van Cyrene 268, 311
 Simson 94-99, 307
 Sippora 64
 slangen 20, 65, 67, 198, 288, 297
 slaven 10, 51, 61, 64, 66, 156, 210, 236, 256-257, 290
 sleutels 228
 Soar 33
 Sodom 29, 32-33, 34
 specerijen 19, 51, 132
 spelonken 117, 185
 spijkers 273
 spionnen 88, 89
 sport 49
 Spreuken 16
 sprinkhanen 69, 196
 staf 65, 67, 68, 72, 76, 92, 145
 steekvliegen, plaag 68
 steenhouders 168
 Stefanus 286, 311
 stenen 26, 66, 158, 208
 sterren 190
   geld van Herodes 192
   vlag van Israël 110
 stieren 80, 81
   offer 79, 83, 92, 121, 134, 290
 stormen 69, 92, 143, 170, 212, 296
 Sumeriërs 29
 Sunem 144
 Susa 162, 167
 synagogen 16, 17, 90, 210, 214, 282-283, 288
 Syrië 13, 146, 282

T
 tabernakel 102, 121, 130
 Tabgha 220
 Taddeüs 201
 talen 26, 29, 278
 talenten, gelijkenis van de 246-247
 talliet 239
 Tamar 126
 tempels 42, 81
   tempel van Jeruzalem 11, 15, 150,

155, 159, 194-195, 250, 280-281
 tempel van Salomo 11, 17, 85, 130-131, 150, 155
 tempel van Sin 42
 Tenach 16
   zie ook Oude Testament
 Terebintenvallei 112
 Tetragrammaton 64
 Thora 16, 47, 79, 194, 239
 Tiberias 202
 tien geboden 10, 15, 78-79, 81, 85, 90, 125, 241, 278
 tollenaars 239, 242-243
 Tomas 201, 273
 toren van Babel 26-27
 Tuin van Eden 20-21
 Tuin van Getsemane 230, 260-263
 tulband 266
 Turkije 42

U

uittocht 62-81, 197
 Ur 28, 29, 37
 Uria 124, 125, 307

V

vallei van Jizreël 141, 144
 varkens 202, 213
 vasten 119, 140, 163, 164, 198
 veldslagen
   dag des oordeels 301
   David en Absalom 126-127
   Israëliëten en Ammonieten, Jabes 108-109
   Rama 124
   Israëliëten en Filistijnen
   Gilboagebergte 118-119, 144
   Saronvlakte 104
   Terebintenvallei 112-113
   Israëliëten en Midjanieten
   More 93
   Jericho 90-91
 verboden vruchten 20
 verbond 10-11, 14, 24, 29, 30, 41, 148
   breken 81
 verbondsboek 78, 79, 150
 verfstoffen 50

vergeving 11
 verloren zoon 234-235
 vertalingen 9
 Via Dolorosa 269
 vijgen 152, 153, 242
 vijgenboom 242
 visioenen 148, 179, 282, 301
 vissen 171, 200-201, 220, 274-275
 vloek 83
 voeten, wassen 30, 254, 256, 257
 volkstelling 185
 vrede 24, 188, 249, 273
 vuur *zie* brand
 vuurtongen 278-279

W

wagens 55, 57, 72, 73, 129, 142, 143
 walvis 170
 wapenrusting 210, 211
 wapens 40, 104, 112, 127, 261
 wassen 30, 124, 125, 254, 256, 257, 267
 Wasti 162, 307
 water
   bevloeien 28
   doortocht door 72-73
   lopen over water 202, 224-225
   opslag van 28
   verandert in wijn 202, 203
 weegschaal 250
 westelijke Jordaanoever 8
 wetten 10, 11, 78, 79, 109, 172, 204-205
   land verkopen 140
   leren op school 194
   oogst 100
 weven 97
 wierook 129, 132, 178, 190
 wijn 11, 85, 129, 140, 203, 226
   bloed van Jezus Christus 258
   water verandert in 202, 203
 wijngaard 140
 wijze mannen 54, 55, 67
   bezoek aan Jezus Christus 190-191
 wind 72, 143, 278
 woestijnen 30, 31, 69, 135, 192-193, 196, 198
   Engedi 117
   Negev 36, 205
   Paran 84, 85
   Sinai 64

Sur 74
 wolken 72, 73, 78, 79, 131, 228, 276
 wonden 273
 wonderen 67, 96, 143, 145, 180
   door Jezus Christus 176, 177, 198, 202, 210, 230
   bedaart een storm 212
   drijft een kwade geest uit 213
   genezingen 208-209, 214, 220, 261
   loopt over het water 202, 224-225
   opstanding 270-271
   opwekking van Lazarus 231-232
   teken van de broden 202, 220-221
   verandert water in wijn 203
   door Paulus 288, 291, 297
   door Petrus 280-281
 worstelen 49

Z

zaaiër 216-217
 Zacharia 248-249
 Zacharias 178-179, 182-183, 311
 Zacheüs 230, 242-243, 311
 zalf 254
 zaligsprekingen 204
 zangkoren 186
 Zebulon 46, 47, 307
 zendelingen 291, 298
   Paulus 283, 288-289, 291, 293, 298, 299
 Zerqa, rivier 49
 Zeus 290
 ziekten 69, 104, 213
 ziggoerat 42
 Zilpa 44
 zilver 58, 59, 60, 233, 255, 266
 zondvloed 10, 24, 68
 zout 34
 zwaarden 21, 81, 83, 119, 261

DE BIJBEL VOOR IEDEREEN

BIJBELVERHALEN EN NASLAGWERK IN EEN

Meer dan 130 van de bekendste verhalen uit het Oude en Nieuwe Testament opnieuw verteld.

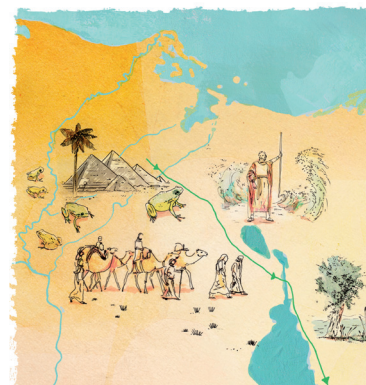
Mooie illustraties, kleurige foto's en overzichtelijke kaartjes brengen de verhalen en personen uit de Bijbel tot leven.

Foto's van beroemde Bijbelse locaties zoals die er tegenwoordig uitzien, maken het ook tot een modern naslagwerk.

Voor iedereen van 8 tot 88 jaar.

uitgeverij

K O K

ISBN 978 90 266 1392 0 NUR 224

9 789026 613920

WWW.KOK.NL